

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА
БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ.С.З.ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь «Магістр»

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ
«ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В АГРАРНІЙ СФЕРІ**

Виконала: студентка 2 курсу, гр. Ек-61

Спеціальності 051 «Економіка»
(шифр і назва)

СТЕПЧУК Соломія

Керівник: _____
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

Львів - 2025

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА
БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМ.С.З.ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ**

Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
економіки

(підпис)
Сиротюк Г. В.
(прізвище, ім'я, по батькові)

« » 2025року

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу студенту
Степчук Соломії Олегівні

1. Тема роботи: «Організаційно-економічний механізм розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері»

керівник роботи: к.е.н., доц.Колач Світлана Михайлівна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЛНУВМБ ім. С. З. Гжицького № 194-4 від 14 березня 2025 р.

2. Строк подання студентом роботи до «5» грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи нормативно-законодавчі акти, літературні джерела, дані сільськогосподарських підприємств, статистична звітність.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Теоретичні основи формування концепції системи природокористування на принципах «зеленої» економіки.
 - 1.1.Поняття, значення та чинники «зеленої економіки»
 - 1.2.Концептуальні засади «зеленої» економіки як напряму розвитку екологоекономічних відносин.
 - 1.3.Особливості державної та економічної стратегії щодо розвитку «зеленої економіки»
 - 2.Аналітика організаційно-економічних механізмів сільського господарства в контексті «зеленої економіки»
 - 2.1.Економічний аналіз чинників «зеленої економіки» сільськогосподарського виробництва України
 - 2.2.Функціонування «зеленої» економіки в агробізнесі
 - 2.3.Економічні та екологічні проблеми, пов'язані з впровадженням «зеленої економіки»
 3. Вдосконалення організаційно-економічних підходів до ефективного розвитку «зеленої економіки»
 - 3.1.Шляхи ефективного впровадження «зеленої економіки» в аграрному секторі
 - 3.2.Мотиваційні інструменти стимулювання інновацій в екологічно-орієнтованому бізнес-середовищі
 - 3.3.Стратегія розвитку «зеленої економіки» в Україні
- Висновки
- Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, таблиці, схеми

6. Дата видачі завдання 14 березня 2025 р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану (складання програми; написання пояснювальної записки; підготовка картографічних матеріалів для КР).	березень-липень 2025 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	серпень-вересень 2025 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання економічної частини роботи; висновків і пропозицій з реалізації роботи; кінцеве редагування пояснювальної записки; оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	жовтень 2025 р
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача пояснювальної записки керівнику КР; виправлення його зауважень; здача КР на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	листопад 2025 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	грудень 2025 р.

Студент

(підпис)

Степчук С.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Колач С.М.

(прізвище та ініціали)

УДК: 338.432:631.147

Кваліфікаційна робота: 74 ст. текст. част., 12 рис., 7 табл., 59 літературних джерел.

Степчук С.О. – Кваліфікаційна робота. Кафедра економіки. – Львів, Львівський НУВМБ, 2025.

Дослідження базується на теоретичних основах впровадження зеленої економіки в аграрній галузі, а також на поточних проблемах та перспективах. «Зелена економіка» означає поєднання економічного розвитку з екологічною сталістю та соціальною відповідальністю. Це допомагає оптимізувати використання природних ресурсів, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та підвищити якість життя населення. Регуляторні, економічні та інформаційні інструменти є основою державної політики щодо розвитку зеленої економіки.

Ефективні механізми включають податкові пільги, грантові програми, пільгове кредитування та підтримку інформації для екологічних підприємств. Інвестування в сталий розвиток, підтримка малого та середнього бізнесу, розробка органічного землеробства та впровадження енергоефективних технологій були особливо важливими. Наголошено на основних стратегічних напрямках і пріоритетах розвитку «зеленої економіки», щоб досягти «зеленого» відновлення країни.

Ключові слова: інновації, «зелена економіка», державна політика, організаційно-економічний механізм, органічне виробництво, відновлювані джерела енергії.

АНОТАЦІЯ

Висвітлено теоретичні основи, практичні проблеми та перспективи впровадження організаційно-економічного механізму «зеленої економіки» в сільському господарстві. «Зелена економіка» поєднує економічний розвиток із соціальною відповідальністю та екологічною сталістю, що сприяє раціональному використанню ресурсів, зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню якості життя. Розвиток «зеленої економіки» передбачає об'єднання регуляторних, економічних та інформаційних інструментів. У центрі уваги були інвестиції в сталий розвиток, підтримка малих і середніх підприємств, розробка органічного землеробства та впровадження енергоефективних технологій. Для «зеленого» відновлення країни запропоновано стратегічні напрями та пріоритети розвитку «зеленої економіки».

Ключові слова: інновації, «зелена економіка», державна політика, організаційно-економічний механізм, органічне виробництво, відновлювані джерела енергії.

ANNOTATION

The theoretical foundations, current challenges, and prospects for implementing the organizational and economic mechanism of the «green economy» in the agricultural sector are highlighted. It is noted that the «green economy» integrates economic development with environmental sustainability and social responsibility, promoting the rational use of resources, reducing environmental impact, and improving quality of life. The development of the «green economy» is based on the integration of regulatory, economic, and informational tools. Emphasis is placed on investments in sustainable development, support for small and medium-sized businesses, the development of organic farming, and energy-efficient technologies. Strategic directions and priorities development of the «green economy» for the «green» recovery of the country are proposed.

Keywords: innovations, green economy, public policy, organizational and economic mechanism, organic production, renewable energy sources.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретичні основи формування концепції системи природокористування на принципах «зеленої» економіки.....	10
1.1. Поняття, значення та чинники «зеленої економіки».....	10
1.2. Концептуальні засади «зеленої» економіки як напряму розвитку еколого-економічних відносин.....	16
1.3. Особливості державної та економічної стратегії щодо розвитку «зеленої економіки».....	21
Розділ 2. Аналітика організаційно-економічних механізмів сільського господарства в контексті «зеленої економіки».....	27
2.1. Економічний аналіз чинників «зеленої економіки» сільськогосподарського виробництва України	27
2.2. Функціонування «зеленої» економіки в агробізнесі	34
2.3. Економічні та екологічні проблеми, пов'язані з впровадженням «зеленої економіки».....	43
Розділ 3. Вдосконалення організаційно-економічних підходів до ефективного розвитку «зеленої економіки».....	51
3.1. Шляхи ефективного впровадження «зеленої економіки» в аграрному секторі	51
3.2. Мотиваційні інструменти стимулювання інновацій в екологічно-орієнтованому бізнессередовищі.....	57
3.3. Стратегія розвитку «зеленої економіки» в Україні.....	
Висновки	69
Список використаних джерел... ..	74

ВСТУП

Актуальність теми. Зростаючі загрози для навколишнього середовища, зниження природно-ресурсного потенціалу та вимоги до сталого розвитку змушують розвиток «зеленої» економіки в аграрному секторі набувати все більшої ваги. Адаптація сільського господарства до нових екологічних вимог, підвищення ефективності використання ресурсів і впровадження інноваційних технологій є проблемами, з якими стикається Україна, одна з провідних аграрних країн. Стратегічним напрямом розвитку «зеленої» економіки є створення організаційно-економічних механізмів, які забезпечуватимуть екологічну безпеку, підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору та соціально-економічний добробут.

Питання розвитку «зеленої економіки» в Україні зараз привертає увагу багатьох науковців у всьому світі, що підтверджується великою кількістю досліджень, проведених на цю тему. Зокрема, Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М., Гарлицька Д. А., Маковоз О. С., Мамалига В. О., Марченко О. І., Мірошніченко В. В., Потапенко В. Г., Скороход І. С., Латинін М., Біловіцька Ю. та інші дослідники займаються цією темою. Унікальність цієї теми підтверджується тим фактом, що окремі аспекти впровадження «зеленої економіки» та перспективи її розвитку в Україні залишаються недостатньо вивченими, що викликає певні суперечності.

Мета дослідження полягає в тому, щоб створити науково-методичні основи та практичні поради для покращення організаційно-економічних механізмів, необхідних для розвитку «зеленої» економіки в аграрній сфері України.

Для досягнення мети були визначені такі основні **завдання**:

1. Розкрити сутність та теоретичні засади «зеленої економіки» як концепції сталого розвитку.
2. Визначити ключові проблеми та бар'єри впровадження «зеленої економіки» в аграрному секторі.

3. Оцінити сучасний стан екологізації аграрного виробництва в Україні.
4. Розробити структуру організаційно-економічного механізму, спрямованого на сталий розвиток аграрного сектору.
5. Надати практичні рекомендації щодо впровадження «зелених» інновацій та ефективного управління ресурсами.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічні процеси розвитку аграрного сектору в контексті впровадження концепції «зеленої» економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти формування і реалізації організаційно-економічного механізму розвитку «зеленої» економіки в аграрній сфері.

Методи дослідження. Для дослідження організаційно-економічних механізмів розвитку «зеленої економіки» в аграрній сфері використовується комплексний підхід, який включає як якісні, так і кількісні методи. Ці методи включають системний підхід, який вивчає наукові концепції, нормативно-правові акти та економічні теорії, пов'язані з «зеленою економікою», щоб узагальнити існуючий досвід і розробити рекомендації для аграрного сектору; метод аналізу і синтезу ; емпірико-індуктивний метод - збір та аналіз даних про можливі перспективні напрями розвитку для виявлення тенденцій, суперечностей та проблем у сфері «зеленої» економіки та можливості їх подальшого вирішення. SWOT-аналіз – для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз впровадження «зелених» ініціатив в аграрній сфері та інших.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є нормативно-законодавчі акти, директиви країн ЄС, праці науковців, статистичні дані, літературні джерела.

Наукова новизна Основною новизною кваліфікаційної роботи є покращення теоретичної основи «зеленої економіки», оцінка умов, які сприяють розвитку «зеленої економіки», визначення характеристик «зеленого» розвитку аграрного бізнесу та оцінка його ефективності.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні теоретичних положень, висновків та рекомендацій дослідження до рівня практичних розробок, а також у можливості їх застосування для вдосконалення організаційно-економічного механізму розвитку «зеленої» економіки в аграрному секторі. Використання запропонованих заходів дозволить підвищити ефективність використання ресурсів, забезпечити довгострокову конкурентоспроможність аграрних підприємств. Рекомендації можуть бути впроваджені як на рівні окремих підприємств, так і в рамках державної політики розвитку аграрної галузі.

РОЗДІЛ 1

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ПРИНЦИПАХ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

1.1. Поняття, значення та чинники «зеленої економіки»

«Зелена економіка» — це сучасна модель економічного розвитку, що поєднує економічне зростання з підвищенням екологічної стійкості. У 2011 році звіт Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) вперше використав це поняття, і з тих пір воно стало важливою частиною глобальних стратегій сталого розвитку.

Відповідно до визначення ЮНЕП, «зелена економіка» передбачає підвищення добробуту населення та забезпечення соціальної рівності шляхом істотного зменшення екологічних ризиків і тиску на природні ресурси [1]. Її розглядають як економічну модель, спрямовану на раціональне використання природних ресурсів, зниження рівня екологічних загроз і скорочення викидів парникових газів, одночасно забезпечуючи соціальну інклюзивність та економічний розвиток.

Головною метою «зеленої економіки» є формування передумов для збалансованої взаємодії трьох ключових сфер розвитку: економічного зростання, соціального добробуту та охорони довкілля.

На думку Марченко О. І. та Мамалиги В. О., до основних напрямів діяльності, що формують основу «зеленої економіки», належать розвиток відновлюваної енергетики, підвищення енергоефективності будівель, упровадження сталих транспортних рішень, раціональне використання природних ресурсів у аграрній та водній галузях, а також ефективне управління відходами та матеріальними потоками у виробництві [2].

Особливості реалізації «зеленого» економічного курсу залежать від природних, людських та економічних ресурсів кожної держави. Так, розвинені країни здебільшого концентруються на підвищенні енергоефективності в

будівельному та транспортному секторах, оптимізації міського середовища та вдосконаленні системи землекористування. Науковці також наголошують на значному арсеналі інструментів і ринкових механізмів, що сприяють переходу до «зеленої економіки». Це включає приватні та державні інвестиції в екологічно орієнтоване виробництво, державні «зелені» закупівлі, міжнародний обмін екотехнологіями та державну підтримку інновацій і досліджень, спрямованих на створення екологічних технологій. [3, с. 93].

Задля глибшого пояснення змісту поняття «зелена економіка» розглянемо його тлумачення в наукових доробках (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Розкриття сутності поняття «зелена економіка» у наукових доробках

Вчені	Розкриття сутності поняття «зелена економіка»
О. Полякова	«Зелена економіка» — це модель економічного розвитку, яка зменшує ризики та негативні наслідки для довкілля, допомагає ефективно використовувати ресурси, зберегти енергію та зменшити викиди парникових газів.
Т. Передерій	Автор визначає «зелену економіку» як модель бізнесу, яка поєднує соціальну справедливість, економічне зростання та екологічну відповідальність. Її мета полягає в тому, щоб зробити використання природних ресурсів більш розумним, а також зменшити негативний вплив людської діяльності на довкілля.
Ю. Біловицька	Розглядає «зелену економіку» як модель, яка спрямована на екологізацію державної політики, ефективне використання ресурсів і зменшення шкідливих наслідків для навколишнього середовища.

Т. Паламарчук,	«Зелена економіка» — це термін, який використовується для опису системи господарювання, яка спрямована на збереження довкілля в умовах глобалізації за допомогою принципів екологічної стійкості, раціонального використання ресурсів і інновацій.
Р. Зварич	«Зелена економіка» — це основа економіки, яка веде до постійного розвитку через зменшення шкоди навколишньому середовищу, також ефективного природокористування та збереження сталого соціо-демографічного балансу.
Т. Колісник, В. Бондаренко,	«Зелена економіка» — це ідея про те, щоб виробляти речі таким чином, щоб вони були безпечними для навколишнього середовища, створювали нові робочі місця, підтримували здоров'я суспільства та досягали цілей сталого розвитку.
І. Грабчук	«Зелена економіка» — це аспект сталого розвитку, який передбачає, що економіка, соціальні системи та навколишнє середовище співіснують взаємодоповнююче.
Н. Мельник	Зелена економіка є необхідною та перспективною стратегією для забезпечення збалансованого розвитку, який враховує економічну стабільність, збереження навколишнього середовища та потреби сучасного суспільства, коли розглядається стратегія сталого розвитку.

Складено на основі [4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14]

У глобальному масштабі існує широкий спектр наукових і політичних розмов щодо впровадження принципів «зеленої економіки» в національну економіку та державні політики. Зелена стійкість, зелене зростання, зелена трансформація та зелена революція — це чотири основні концептуальні моделі «зеленої економіки». [16]. Їхнє дослідження дозволяє глибше зрозуміти різні способи включати екологічні пріоритети в економічний розвиток. (рис. 1.1).

Органічна витривалість

означає адаптацію економіки до змін природних ресурсів і клімату, зберігаючи при цьому економічну стабільність і соціальні стандарти

Зелений розвиток

включає методи та технології для ефективного використання ресурсів, зменшення викидів і створення «зелених» бізнесів

Прояви
«зеленої
економіки»

Зелене перетворення

включає перетворення існуючих секторів економіки, щоб зменшити їхній екологічний вплив, запровадження більш екологічної орієнтації в споживанні та виробництві, і створення нових індустрій.

Зелений НТП

це період значних змін у сільському господарстві, пов'язаних із аграрними технологіями, які дозволяють значно підвищити продуктивність сільського господарства, не шкодячи довкіллю

Разом із перевагами різні форми «зеленої економіки» мають і низку проблемних моментів. Зокрема, концепція зеленої стійкості інколи надмірно зосереджується на підтриманні стабільності, недостатньо враховуючи необхідність технологічних і соціальних змін. Підхід зеленого зростання часто піддають критиці через те, що він може не розв'язувати ключові питання екологічної кризи, адже економічне зростання потенційно здатне й надалі спричиняти зростання споживання природних ресурсів. Зелена трансформація, у свою чергу, є складним, тривалим і нерідко конфліктним процесом, який потребує значних фінансових вкладень, політичної волі та може супроводжуватися соціальними напруженнями.

Концепція зеленої революції також не позбавлена ризиків: її ефективність може бути обмеженою, якщо не зважати на екологічні наслідки, соціальні умови чи можливе посилення економічної нерівності.

В Україні реалізація підходів «зеленої економіки» також наштовхується на низку суттєвих викликів:

1. **Нестача державних і приватних фінансових ресурсів** для екологічних інвестицій стримує розвиток відновлюваної енергетики та впровадження екологічно орієнтованих технологій.
2. **Зношеність інфраструктури в енергетичному, транспортному та промисловому секторах**, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій або опинилися під окупацією, ускладнює інтеграцію сучасних «зелених» рішень.
3. **Недосконалість нормативно-правової бази та надмірна бюрократизація** створюють додаткові бар'єри для розвитку екологічних проєктів та інновацій.
4. **Брак прозорості в реалізації та фінансуванні проєктів** може сповільнювати перехід до екологічно орієнтованої економіки.
5. **Висока залежність України від викопних енергоресурсів** (вугілля, нафти, газу) уповільнює темпи переходу до відновлюваної енергетики.

6. **Низький рівень технічної модернізації підприємств** і нестача кваліфікованих кадрів обмежують здатність впроваджувати екологічно дружні виробничі процеси.

7. **Структурні зміни в економіці** можуть супроводжуватися скороченням робочих місць у традиційних галузях (наприклад, у вугільній промисловості), якщо не буде належних програм перепідготовки персоналу.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році стало значним стимулом для впровадження «зеленої економіки» в Україні. Документ передбачає, що українське законодавство буде адаптовано до європейських екологічних стандартів у галузях енергетики, транспорту, управління відходами та природоохоронної діяльності. [17].

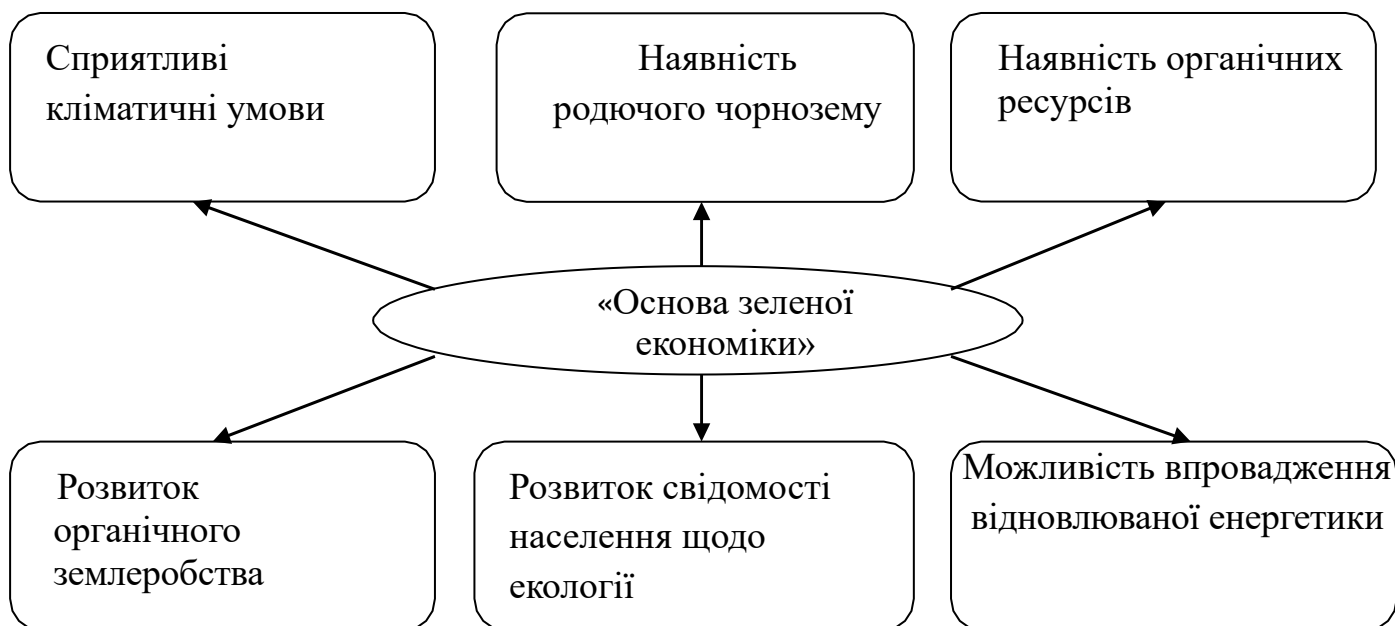

Рисунок 1.2. Сприятливе середовище «зеленої економіки» [3].

Метою «зеленої економіки» є створення моделі сталого розвитку, яка поєднує екологічну безпеку, соціальну справедливість і економічне зростання. Ключові елементи цієї ідеї включають:

Екологічна стійкість, яка передбачає врахування довгострокових наслідків економічної діяльності для природних екосистем.

1. **Базовими умовами** екологічного розвитку є переорієнтація на відновлювані джерела енергії, скорочення викидів вуглекислого газу та раціональне використання природних ресурсів.

2. **Інноваційність**, тобто активне впровадження технологічних рішень, які сприяють екологізації виробництва. Застосування «зелених» інновацій підвищує конкурентоспроможність економіки та стимулює її стійкий розвиток [16].

3. **Енергоефективність і ресурсоефективність**, що виступають пріоритетними сферами для інвестицій і кредитування [17].

4. **Прийняття принципів сталого розвитку**, які забезпечують гармонію між економічними, соціальними та екологічними цілями.

5. **Циркулярність використання ресурсів**, що полягає у створенні замкнених виробничих циклів для мінімізації відходів. Такий підхід сприяє розвитку вторинної переробки, зменшенню рівня забруднення та оптимізації використання матеріальних ресурсів.

6. **Соціальна інклюзивність**, тобто залучення вразливих груп населення до економічних процесів і забезпечення рівного доступу до ресурсів, що позитивно впливає на соціальну стабільність.

7. **Локалізація економічної діяльності**, орієнтована на підтримку місцевих виробників і скорочення логістичних витрат, що зменшує екологічний слід.

8. **Прозорість і відповідальність**, які сприяють зміцненню довіри суспільства та ефективній реалізації «зелених» ініціатив.

9. **Підвищення якості життя населення**, зокрема забезпечення доступу до чистого довкілля, освіти та медичних послуг.

10. **Обережність щодо соціальних та екологічних наслідків**, що передбачає врахування потенційних ризиків і негативних впливів [18].

«Зелена економіка» є важливим стратегічним напрямом розвитку сучасних

країн у світлі глобальних екологічних та економічних проблем. Вона створює умови господарювання, за яких соціальна інклюзивність і охорона навколишнього середовища стають ключовими компонентами економічного зростання. Сучасна «зелена економіка» забезпечує стійкий прогрес і допомагає долати основні проблеми людства, зберігаючи ресурси для майбутніх поколінь.

2.2. Функціонування «зеленої» економіки в агробізнесі

У процесі переходу до «зеленої економіки» всі сфери господарювання, зокрема й аграрна, зазнають комплексних трансформацій. Це охоплює впровадження екологічно безпечних технологій, раціоналізацію використання природних ресурсів, скорочення викидів парникових газів, розвиток органічного виробництва та застосування принципів циркулярної економіки, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств і збереження природних екосистем є головними цілями таких змін.

Запровадження підходів «зеленої економіки» в сільськогосподарському виробництві включає такі ключові напрями:

1. **Застосування екологічно безпечних технологій**, зокрема розвиток органічного землеробства, що передбачає відмову від синтетичних добрив і пестицидів та сприяє збереженню родючості ґрунтів.
2. **Раціональне використання водних, енергетичних та матеріальних ресурсів** завдяки впровадженню інновацій, таких як системи крапельного зрошення або біоенергетичні комплекси, що дозволяє зменшити витрати й екологічний вплив.
3. **Перехід до замкнених виробничих циклів** у межах кругової економіки, коли відходи перетворюються на корисні ресурси — наприклад, компост чи біогаз.
4. **Цифровізація сільського господарства**, що передбачає використання точного землеробства, супутникового моніторингу та дронів

для контролю полів, що допомагає оптимізувати процеси та мінімізувати втрати.

Важливою складовою зеленого переходу є розширення виробництва органічної продукції. За даними IFOAM [20], до 2019 року в Україні спостерігалось стійке зростання кількості органічних операторів — їхня чисельність досягла 617, що у 20 разів більше, ніж у 2002 році, і на 22 % більше порівняно з 2013 роком. Однак з 2020 року спостерігається тенденція до скорочення, і вже у 2023 році кількість операторів зменшилася до 481 (рис. 1.3).

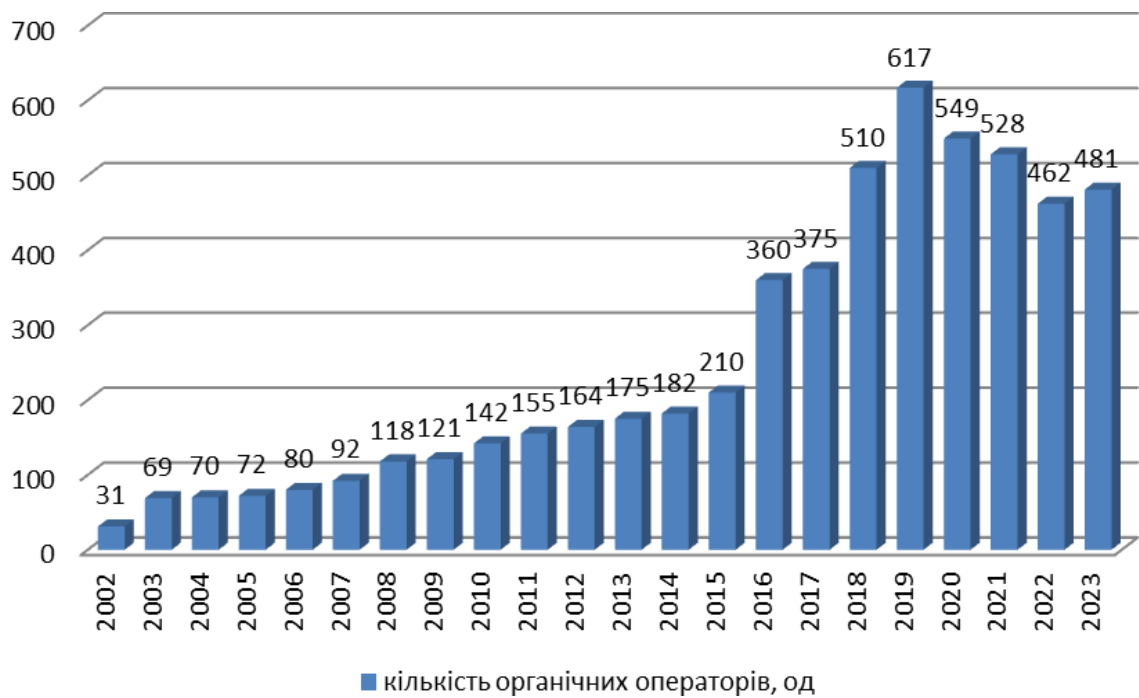

Рисунок 1.3. За даними IFOAM та Федерації органічного руху, динаміка органічних операторів в Україні [20, 21]

Площі, які органічно обробляються, демонстрували динаміку, подібну до зміни кількості органічних операторів. У 2023 році вони збільшилися у 2,9 раза порівняно з 2002 роком і досягли максимального значення за весь період дослідження — 471176 га. Попри негативний вплив війни та тимчасову окупацію частини українських територій, що у 2022 році спричинило скорочення площ до

263619 га, уже в наступний період спостерігається їх поступове відновлення (рис. 1.4).

Сертифіковані органічні господарства відрізняються за розмірами земельних ділянок: від кількох гектарів до кількох тисяч. Переважну частку становлять малі господарства, що відповідає тенденціям, характерним і для країн Європейського Союзу. Основною спеціалізацією таких виробників є вирощування плодів, овочевої та ягідної продукції.

Попри певне скорочення органічних площ, ринок залишається активним, особливо у сфері експорту. Більшість української органічної продукції орієнтована на зовнішні ринки, зокрема зернобобові та ягідні культури. Водночас упродовж останніх років спостерігається зростання внутрішнього попиту на органічні товари, за винятком 2022 року, коли війна спричинила різке падіння споживчого ринку (рис. 1.1).

З наведених даних видно, що обсяги внутрішнього ринку органічної продукції зростали до 2021 року, досягнувши 33 млн євро порівняно з 0,1 млн євро у 2004 році. У 2023 році ці показники зменшилися на 18,2 % відносно рівня 2021 року.

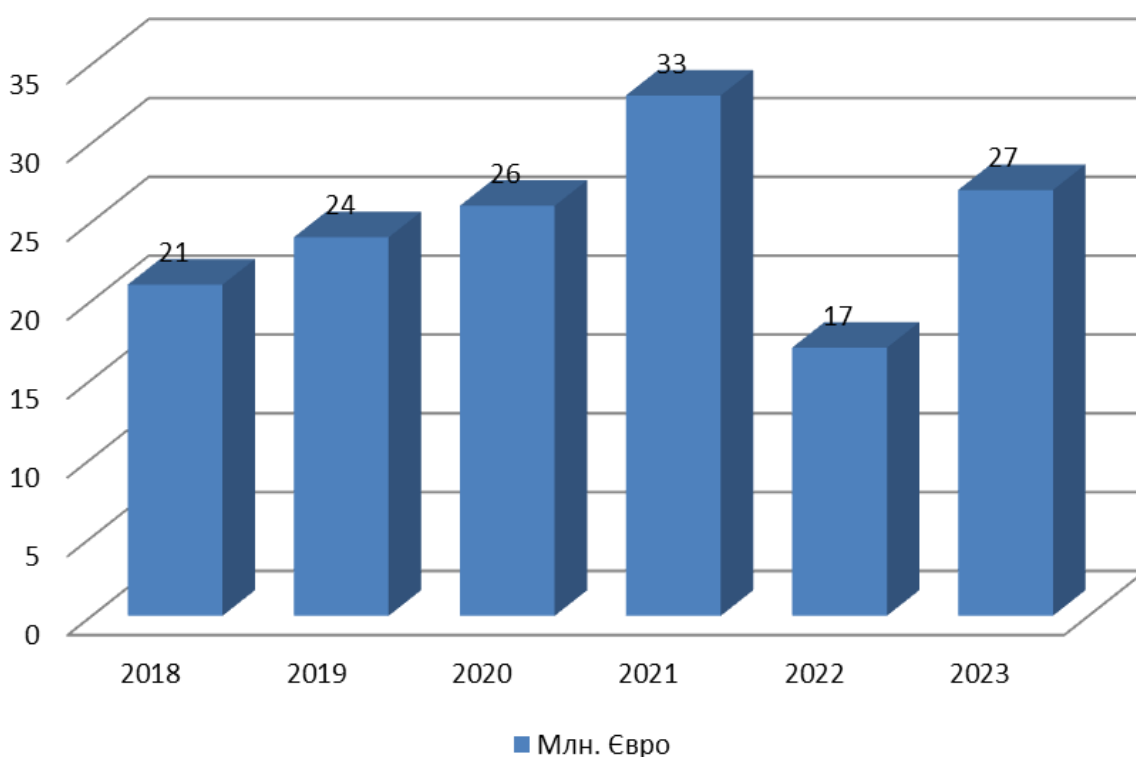

Рисунок 1.5. Динаміка ринку органічної продукції

створено IFOAM та Федерацією органічного руху
[19, 21]

Таким чином, внутрішній ринок органічної продукції в Україні оцінюється в 27 млн євро у 2023 році, демонструючи тенденцію до стабілізації та поступового відновлення після попередніх спадів. Сільське господарство відіграє важливу роль як у забезпеченні населення продуктами харчування, так і у постачанні промисловому сектору сировини. Розвиток органічного виробництва та впровадження принципів органічного землеробства є основою його зміни.

Науковці Квач і Борисов О. Г. підкреслюють, що «зелена економіка» аграрного сектору включає не тільки органічну продукцію, а також спеціалізацію на енергетичних культурах для подальшого виробництва біопалива. Переорієнтація агропромислового комплексу на принципи «зеленої економіки» може сприяти зменшенню безробіття у сільській місцевості, впровадженню екологічно чистого біопалива, зниженню залежності від традиційних джерел енергії та скороченню постачальницьких витрат [22].

Ключовою програмою розвитку «зеленої економіки» в Україні є ініціатива **EaP GREEN**, спрямована на підтримку переходу країн Східного партнерства до екологічно орієнтованої моделі економічного розвитку та бізнесу, що дозволяє відокремити економічне зростання від деградації навколишнього середовища і виснаження природних ресурсів [23].

Серед основних переваг запровадження «зеленої економіки» в аграрному секторі виділяють збереження природного капіталу, підвищення екологічної безпеки та зростання конкурентоспроможності підприємств. Також виникають виклики, зокрема великі витрати на інноваційні проекти та потреба у підвищенні кваліфікації робочої сили.

Успішним перетворенням в напрямку «зеленої економіки» в аграрній сфері залежить від розумної комбінації механізмів держави, бізнесових структур та громадських організацій, а також активного використання наукових досліджень і міжнародного досвіду. Така трансформація забезпечує не лише економічну ефективність, а й довгострокову стійкість сільського господарства.

1.3.Особливості державної та економічної стратегії щодо розвитку «зеленої економіки»

У стратегіях розвитку багатьох країн, включно з Україною, державна політика зосереджена на розвитку «зеленої економіки». Вважається, що його впровадження сприятиме економічному зростанню країн, одночасно запобігаючи фінансовим і екологічним катастрофам.

М. Латінін і Ю. Біловіцька визначають механізм державної політики сталого розвитку «зеленої економіки» як систему взаємопов'язаних елементів. Цей механізм відображає процес взаємодії державного суб'єкта з об'єктом за допомогою різноманітних інструментів і методів впливу. З метою узгодження державних, суспільних і приватних інтересів ця система сприяє переходу до «зеленої економіки» та екологізації процесів виробництва та споживання. [7].

Для досягнення «зеленого» зростання в аграрному секторі необхідно створити достатню інституційну основу для розвитку «зеленої економіки», і держава відіграє важливу роль у цьому процесі. Незважаючи на те, що багато законодавчих та нормативних актів було прийнято, необхідно продовжувати працювати, щоб зробити економічне зростання безпечним для навколишнього середовища.[25].

Європейський зелений курс або «зелений курс» ЄС — це план ЄС, який має на меті досягти сталого економічного розвитку та перетворити Європу на кліматично нейтральний континент до 2050 року. Цей план є основою для впровадження ідеї «зеленої економіки» в Україні. У грудні 2019 року Європейська Комісія схвалила ініціативу, яка має на меті забезпечити екологічну, економічну та соціальну стійкість шляхом перебудови всієї економіки, від енергетики та транспорту до сільського господарства та промисловості. [26].

Для сучасного етапу розвитку «зеленої економіки» в сільському господарстві важливою основою є відповідні законодавчі акти (табл. 1.2). Державна політика в цій сфері дозволяє поєднувати економічні процеси та

охорону довкілля. «Зелена економіка» в програмі ООН з охорони навколишнього середовища визначається як ідея, яка допомагає покращити добробут людей і забезпечити соціальну справедливість, одночасно зменшуючи загрози для навколишнього середовища та дефіцит природних ресурсів. [33].

Таблиця 1.2 Основні законодавчі акти, спрямовані на перехід аграрного сектору до «зеленої економіки»

Законодавча норма	Суть законодавчого документу
Національна стратегія економіки до 2030 року [27]	Визначає пріоритети для розвитку економіки країни, зокрема підтримку сталого розвитку, впровадження інноваційних технологій у різні сектори, особливо в сільському господарстві, і впровадження зеленої економіки.
Енергетична стратегія України до 2035 року [28]	Спрямований на зменшення залежності від викопних енергоресурсів і на створення відновлюваних джерел енергії. Підвищення енергоефективності є важливим компонентом «зеленої» трансформації аграрного сектора.
Стратегія державної екологічної політики України до 2030 року [29]	Охоплює охорону навколишнього середовища, включаючи збереження природних ресурсів і запобігання забрудненню, що безпосередньо впливає на сільське господарство.
Національна стратегія поводження з відходами в Україні до	встановлює стандарти та методи ефективного управління відходами, щоб зменшити негативний вплив на довкілля та

2030 року [30]	сприяти розвитку сталих виробничих практик.
Національна стратегія транспорту України до 2030 року [31]	Спрямована на розвиток екологічно чистих транспортних засобів та інфраструктури, що є важливістю для зменшення викидів вуглецю в сільському господарстві.
Стратегія розвитку експорту аграрної, харчової та переробної продукції України до 2026 року [32]	підтримка аграрного експорту та розвиток екологічно чистих технологій виробництва та переробки, які приносять економічні вигоди для країни.

Принципи «зеленої економіки» охоплюють низку ключових показників:

- **Соціально-економічне середовище** — гарантує справедливість у впровадженні «зеленої економіки» та гарантує, що кожен член суспільства отримує мінімальний рівень доходів, товарів і послуг.
- **Екологічне середовище** — акцентує взаємодію діяльності людини, пов'язаної з «зеленою економікою», і природного середовища, враховуючи як локальні, так і глобальні екологічні проблеми.
- **Соціальне середовище** — гарантує справедливість у впровадженні «зеленої економіки» та гарантує, що кожен громадянин отримує мінімальний рівень доходу, товарів і послуг. [34].

Розробка ефективних механізмів для впровадження політики сталого розвитку «зеленої економіки» сьогодні є одним із пріоритетів державного управління. Науковці виділяють чотири категорії механізмів: економічні, правові, інформаційні та управлінські. [7].

Проаналізуємо механізми державної політики (рис. 1.6).

Механізми державної політики	
Економічний	<i>Пільги та пільги з податків Податки на екологію та стимули інвестицій</i>
Правовий	<i>Закони Конституція Підакцизні акти Угоди та договори між країнами</i>
Адміністративний	<i>Створення інституційних структур, ліцензування та контроль</i>
Інформаційний	<i>Освіта та кампанії, нагляд і звітність Розвиток свідомості щодо екології</i>

Рисунок 1.6 Механізми, які використовуються урядом для забезпечення сталого розвитку «зеленої економіки» [7, 35]

- Економічний механізм державної політики включає використання фінансових інструментів, таких як податки, субсидії та інвестиції, для стимулювання економічного зростання та розвитку конкретних секторів економіки.
- Правовий механізм дозволяє політичним рішенням бути реалізованими через систему законів, нормативно-правових актів і судових органів. Він встановлює права та обов'язки тих, хто бере участь у політичній діяльності, і контролює їхню поведінку відповідно до законодавства [35]. Для того, щоб цей механізм був ефективним, необхідно:
- вдосконалити законодавчу та нормативну базу, щоб гарантувати дотримання принципів державної політики сталого розвитку «зеленої економіки»; поетапно реалізувати заходи, визначені в Стратегії сталого

розвитку України до 2030 року; і проводити незалежну соціальну експертизу законів і нормативних актів, що стосуються формування та реалізації політики «зеленої економіки». [35].

Інформаційний механізм полягає у забезпеченні громадян, бізнесу та органів влади достовірною та актуальною інформацією, що допомагає ухвалювати обґрунтовані рішення. Його завдання — надавати своєчасну інформацію про стан довкілля, використання енергоефективних і ресурсощадних технологій, наукові розробки, ціни та інші важливі показники.

Адміністративний механізм передбачає, що державні органи та інститути впроваджують і контролюють виконання державних правил, стандартів і норм. Цей механізм дозволяє державі виконувати охоронні та регуляторні функції за допомогою законів, нормативних актів, правил, розпоряджень, наказів і положень.

Взаємодія всіх цих механізмів сприяє інтеграції принципів сталого розвитку в усі сфери економічної та соціальної діяльності.

Держава також просуває «зелену економіку» шляхом прямих інвестицій у проекти «зеленої» інфраструктури. До них належать ініціативи з підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваних джерел енергії, сталого транспорту, ефективного управління водними ресурсами, зменшення викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату. Конкретні проекти включають будівництво сонячних і вітрових електростанцій, модернізацію інфраструктури з використанням енергоощадних технологій, розвиток зелених зон у містах та стимулювання екологічно чистого транспорту. Окрім цього, держава підтримує впровадження інноваційних технологій, що знижують навантаження на екосистеми та сприяють раціональному використанню ресурсів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

2.1. Економічний аналіз чинників «зеленої економіки» сільськогосподарського виробництва України

Сталий розвиток сільського господарства та впровадження екологічно чистих технологій мають стратегічне значення для України. Зміни клімату та забруднення навколишнього середовища створюють загрози традиційним методам ведення аграрного виробництва, що зумовлює необхідність їх реформування та адаптації до нових умов.

На думку Т. П. Галушкіної, ефективним підходом до забезпечення сталого розвитку є реалізація принципів «зеленої економіки» [36]. Перші кроки щодо переходу до «зеленої економіки» в аграрному секторі підтримуються міжнародними зобов'язаннями України, зокрема в рамках угод щодо боротьби зі змінами клімату та досягнення Цілей сталого розвитку.

Сучасна Україна стикається з проблемами ресурсної та енергетичної залежності через використання застарілих технологій, які є екологічно шкідливими та енергоємними. Саме тому стратегія розвитку національної економіки на основі принципів «зеленої економіки» є необхідною для забезпечення економічної й екологічної безпеки, а також для досягнення соціальної справедливості серед населення.

Концепція «Зеленого перетворення економіки із застосуванням сільського господарства» визначає процес трансформації як спрямований на підвищення продовольчої безпеки через зменшення споживання природних ресурсів. Це досягається шляхом підвищення ефективності на всіх етапах виробництва продуктів харчування. Основу такої трансформації складає екосистемний підхід

до аграрного виробництва, який враховує потреби сучасного суспільства та забезпечує можливість майбутнім поколінням користуватися різноманіттям ресурсів і благ [37].

Як сектор, який безпосередньо відповідає за продовольчу безпеку країни, аграрний сектор є одним із найважливіших елементів «зеленої економіки» та вимагає кардинальних змін. Немає сумніву, що в аграрній сфері необхідно впроваджувати «зелену» трансформацію. Держава вже робить певні кроки, щоб досягти цього, але важливо постійно оцінювати та моніторити елементи та умови, які сприяють розвитку «зеленої економіки» в сільському господарстві. Це дозволяє отримати справжню картину розвитку та провести порівняльний аналіз, щоб визначити переваги та недоліки.

Валовий внутрішній продукт є основним показником економічного стану країни, і динаміка останніх років демонструє на рис. 2.1.

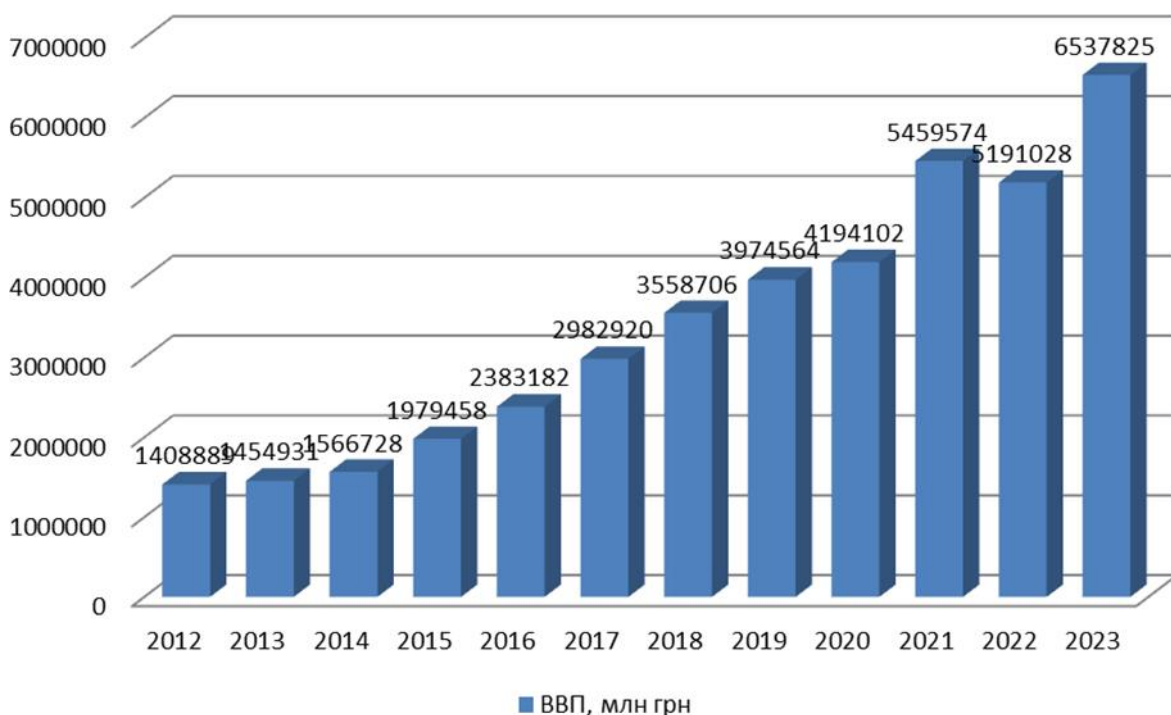

Рисунок 2.1. Динаміка загального внутрішнього продукту [38].

Згідно з аналізом динаміки валового внутрішнього продукту (ВВП) України, економічна активність в цілому зросла, хоча й з певними коливаннями. Протягом цього періоду ВВП країни постійно зріс. Щоб продемонструвати значний економічний прогрес, у 2023 році ВВП зросте у 4,6 рази порівняно з 2012

роком. У 2016–2019 роках було найпомітніше зростання. Це було пов’язано з відновленням економіки після політичної кризи та військового конфлікту 2014 року.

Пандемія COVID-19 у 2020 році призвела до зниження ВВП, що вплинуло на економічну активність. У результаті повномасштабного вторгнення Росії в Україну економіка України зазнала значних втрат у 2022 році, що призвело до скорочення ВВП до 5191 млрд грн. Тим не менш, після адаптації до нових обставин ВВП відновився до 6538 млрд грн у 2023 році, демонструючи поступове відновлення економіки.

Зростання ВВП у 2021–2023 роках свідчить про здатність національної економіки відновлюватися навіть після серйозних потрясінь. Водночас для забезпечення стійкого та стабільного розвитку необхідно вирішувати низку проблем, зокрема підтримку економічної стабільності та розвиток інфраструктури в умовах геополітичної напруженості.

Забезпечити реальне зростання ВВП щонайменше вдвічі протягом наступних 15 років, одночасно підвищуючи рівень зайнятості працездатного населення до 70%. [38].

Індекс споживчих цін (ІСЦ) є ключовим інструментом для оцінки економічної ситуації, підтримки стабільності фінансової системи та забезпечення соціального добробуту населення. Ця шкала показує зміну загального рівня цін на товари та послуги, які люди купують для особистого споживання. Він також показує зміну вартості певного набору товарів і послуг у поточному періоді порівняно з базовим. Динаміка ІСЦ в Україні з 2010 по 2024 рік показана на рис.

2.2.

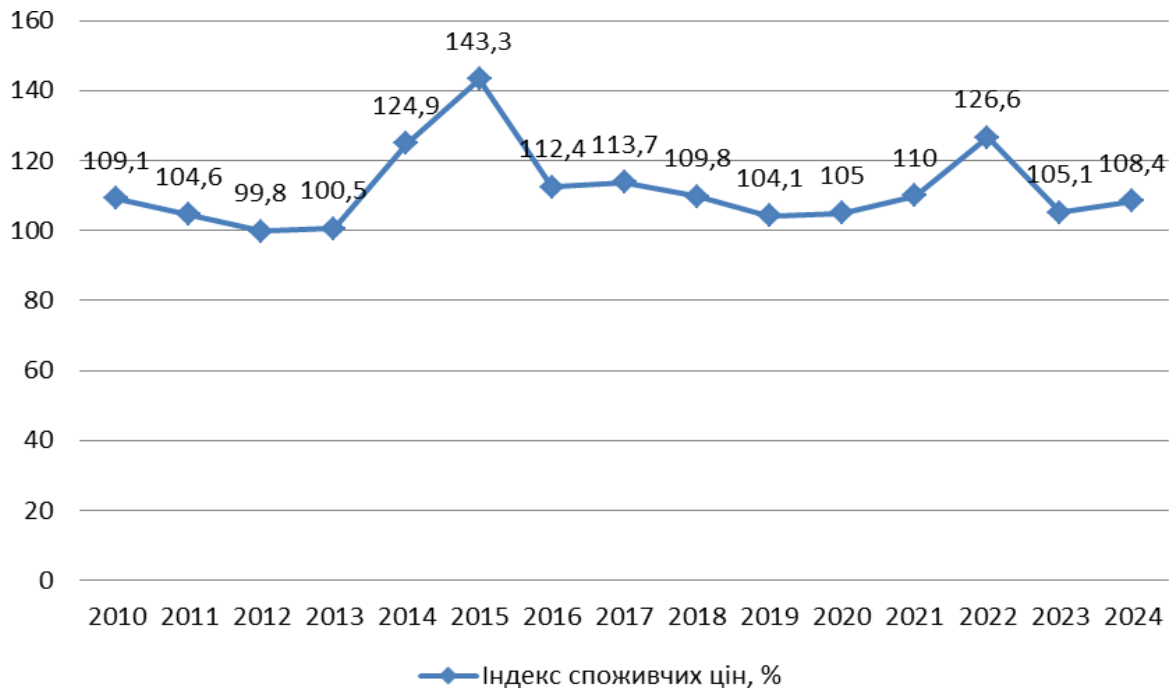

Рисунок 2.2. Аналітика змін індексу споживчих цін в Україні[39].

Аналізуючи дані за період 2010–2024 років, можна виділити такі тенденції щодо динаміки Індексу споживчих цін (ІСЦ) в Україні. У 2010–2013 роках спостерігалася відносна стабільність та дефляція: ІСЦ залишався на сталому рівні, а зниження до 99,8% у 2012 році свідчило про незначне падіння загального рівня цін. У 2014–2015 роках зафіксовано різке зростання ІСЦ, що пояснюється економічною та політичною нестабільністю, девальвацією гривні та іншими кризовими явищами.

У 2016–2020 роках спостерігалася помірна інфляція, коли ІСЦ коливався в межах 104,1–113,7%, що свідчить про стабілізацію макроекономічної ситуації. Війна, руйнування інфраструктури та логістичних ланцюгів, а також зростання витрат на виробництво та транспортування призвели до високої інфляції в 2022 році, яка сягнула 126,6% ІСЦ. У 2023 році ІСЦ знизився до 105,1%, а в 2024 році підвищився до 108,4%, що свідчить про поступове зниження інфляційного тиску та адаптацію економіки до нових обставин.

Індекс споживчих цін є ключовим показником, що відображає інфляційні процеси в економіці. Він використовується для формування державної політики, аналізу та прогнозування цінових тенденцій, коригування рівня грошових доходів і мінімальних соціальних гарантій населення, вирішення юридичних спорів, а

також для перерахунку показників системи національних рахунків у постійні ціни [40].

Зростання ІСЦ свідчить про підвищення рівня інфляції, тобто збільшення середнього рівня цін на товари та послуги, що знижує купівельну спроможність населення і впливає на економічну стабільність. Сьогодні економіка України залишається значною мірою залежною від імпорту енергоресурсів, що підвищує собівартість вітчизняних товарів. У сільському господарстві досі широко застосовуються традиційні енергетичні ресурси, ціни на які останніми роками суттєво зросли, стримуючи розвиток «зеленої економіки».

Індекс цін на сільськогосподарську продукцію, попри сезонні коливання, відображає динаміку інфляції та іноді випереджає її. Теоретично, зростання цін на аграрну продукцію має сприяти збільшенню фінансових ресурсів у секторі, підвищенню родючості ґрунтів та розширенню обсягів виробництва, проте на практиці ці позитивні зміни відбуваються не завжди.

На рис. 2.3 представлено динаміку індексу цін реалізації сільськогосподарської продукції. Аналіз показує періоди значних коливань економічних показників, із різким зростанням у 2015 році та найбільшим спадом у 2019 році.

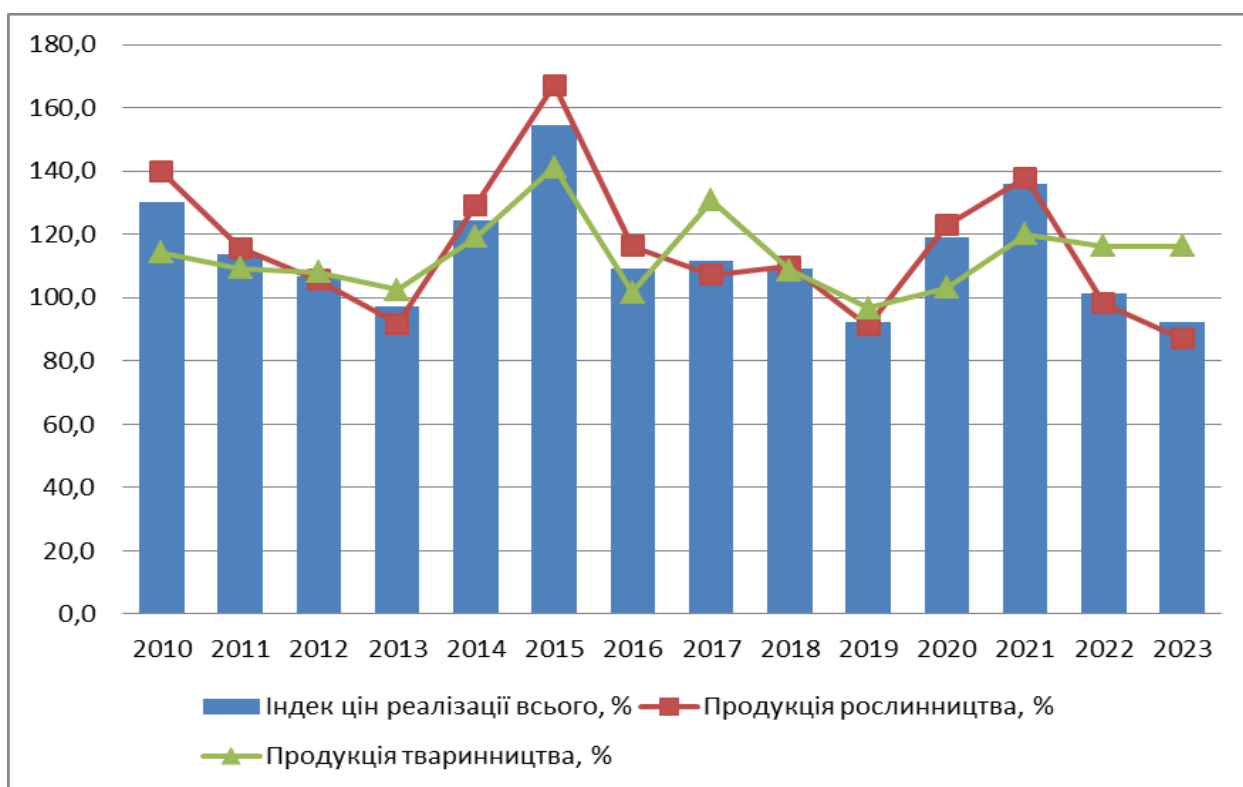

Рисунок 2.3. Динаміка індексу цін реалізації сільгосппродукції [40].

У 2023 році показники індексу цін демонструють нерівномірну динаміку: індекс цін на продукцію тваринництва відновився до 116,2%, водночас індекс цін на продукцію рослинництва знизився до 87,0%, а загальний індекс становив 92,4%, що свідчить про нестабільність у секторі.

Сільськогосподарські виробники змушені адаптувати виробничі процеси до нових економічних умов через зростання витрат на енергоресурси, добрива, паливо та інші матеріали, що збільшує собівартість продукції і знижує конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

У цих умовах впровадження принципів «зеленої економіки» може стати ефективним інструментом мінімізації витрат. Зокрема, використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна енергія або біогаз, дозволяє зменшити залежність від викопного палива. Перехід на органічне землеробство здатен скоротити витрати на хімічні добрива та підвищити додану вартість продукції. Проте адаптація до цих змін вимагає значних капіталовкладень, що є проблемою для малих і середніх виробників, де важливу роль відіграє державна підтримка.

Що стосується доданої вартості, валова додана вартість (ВДВ) у сільському, лісовому та рибному господарствах України у 2022 році склала 426,8 млрд грн, що становило 9,3% від загальної ВДВ країни. Це підкреслює значний внесок аграрного сектору в економіку країни [30]. З іншого боку, війна, зниження врожайності та обмеження експорту призвели до скорочення ВДВ у сільському господарстві на 13,7% у 2022 році порівняно з попереднім роком. Для порівняння, продуктивність праці в аграрному секторі країн ЄС у 2023 році знизилася на 7% порівняно з попереднім роком, але з 2015 року вона зросла на 34,6%, що свідчить про те, що ефективність в ЄС продовжує зростати [41].

Ефективність переходу аграрного сектору України до «зеленої економіки» визначається наступними ключовими факторами:

1. **Впровадження енергоефективних та екологічно чистих технологій**, що потребує значних фінансових ресурсів. Інвестиції у «зелені» технології можуть підвищити продуктивність та зменшити витрати на виробництво.

2. **Державні стимули**, включаючи субсидії, пільгові кредити та програми підтримки енергоефективності та екологічних починань, які заохочують підприємства до переходу на постійний розвиток.

3. **Зростання попиту на екологічно чисту продукцію**, що мотивує агровиробників застосовувати стійкі методи виробництва, а також потребує підвищення обізнаності споживачів щодо переваг таких продуктів.

4. **Розробка та впровадження екологічних стандартів** і контроль за їх дотриманням, що є необхідними умовами сталого розвитку аграрного сектору.

5. **Підготовка фахівців у галузі агроєкології, сталого розвитку та інноваційних технологій**, що забезпечує успішну реалізацію основоположень «зеленої економіки» в сільськогосподарському виробництві.

2.2. Функціонування «зеленої» економіки в агробізнесі

Сучасний розвиток аграрного бізнесу спрямований на інтеграцію екологічно безпечних технологій у виробничі процеси. Одним із ключових аспектів є зменшення використання хімічних добрив і пестицидів, що сприяє збереженню родючості ґрунтів та охороні водних ресурсів. Перехід на органічне землеробство підвищує біорізноманіття та забезпечує стабільність екосистем, а також формує основу для сталого розвитку аграрного сектору. Поряд із цим, підприємства повинні орієнтуватися на підвищення енергоефективності та

зменшення викидів парникових газів, що дозволяє поєднувати економічну вигоду із екологічною відповідальністю в рамках концепції «зеленої економіки».

У наукових дослідженнях значну увагу приділяють розвитку «зеленого бізнесу». Зокрема, І. Гончарук підкреслює, що «зелений бізнес» стає важливим елементом системи взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин. Він виділяє основні принципи такого бізнесу: сталий розвиток, енергоефективність, природоохоронність та відновлюваність ресурсів. Пропагування та впровадження різних форм «зеленого бізнесу» є стратегічно важливим завданням для забезпечення сталого розвитку на глобальному рівні [42].

Політична та економічна ситуація в країні, а також значний рівень ризиків, вплинули на кількість підприємств у аграрному секторі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Кількість суб'єктів господарювання сільського, лісового та рибного господарства

Кількість суб'єктів господарювання	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2024 р.	2024 р. до 2015 р.
Великі		-	1	-	-	-
Середні	84	80	75	15	6	Менше в 14 раз
Малі	2344	2396	2253	350	1015	Менше в 2,3 рази
З них мікропідприємства	2107	2139	2006	228	975	Менше в 2,2 рази

Розраховано на основі [30].

З аналізу таблиці видно, що у 2021 році функціонувало лише одне велике підприємство. Кількість середніх підприємств зменшилася з 84 у 2015 році до 6 у 2023 році, тобто скоротилася в 14 разів. Основними причинами такого зниження є посилення економічного тиску, оптимізація бізнес-процесів, військовий конфлікт у країні або перекваліфікація середніх підприємств у малі. Кількість малих підприємств у 2015 році становила 2344, а у 2024 році – 1015, що в 2,3 рази

менше. Хоч скорочення і є значним, воно менш виражене порівняно із середніми підприємствами, що може свідчити про вищу стійкість або адаптивність малих підприємств. Мікропідприємства скоротилися приблизно у 2,2 рази.

Загальний тренд демонструє зниження активності підприємницького сектору, що зумовлено низкою макроекономічних чинників, серед яких пандемія COVID-19, війна, економічна нестабільність та інші фактори.

Для забезпечення продовольчої безпеки необхідно поступово збільшувати кількість сільськогосподарських підприємств та підвищувати ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. Досягнення цього вимагає запровадження стимулів для розвитку аграрного бізнесу та створення сприятливих умов для господарської діяльності, зокрема шляхом надання субсидій і дотацій, впровадження інноваційних технологій, розвитку логістики тощо. У таблиці 2.2 наведено дані щодо посівних площ сільськогосподарських культур.

Таблиця 2.2

Динаміка посівної площі зернових культур в Україні, тис. га

Роки	Цукрові буряки	Соняшник	Картопля	Овочеві культури	Плодово-ягідні культур	Зернові і зернобобові
2010	501	4572	1408	465	255	
2011	532	4739	1439	501	255	15090
2012	458	5194	1440	498	255	15724
2013	280	5051	1388	488	253	15449
2014	331	5257	1348	467	239	16210
2015	237	5105	1291	446	235	14801
2016	292	6073	1312	447	224	14739
2017	316	6034	1323	445	226	14401
2018	276	6117	1319	439	228	14624
2019	222	5928	1309	452	225	14839
2020	220	6457	1325	464	219	15318
2021	227	6622	1283	460	217	15392
2022	184	5293	1208	378	193	15995
2023	250	5220	1210	397	187	12171

2024 р. до 2010 р., %	Менше в 2 рази	114,2	85,9	85,4	73,3	10985
--------------------------------	-------------------	-------	------	------	------	-------

Розраховано за даними[41].

З аналізу даних таблиці видно, що у 2024 році порівняно з 2010 роком найбільше скоротилися площі під цукровими буряками — майже вдвічі, що свідчить про значне зменшення виробництва цієї культури. Також істотне зниження спостерігається для зернових і зернобобових культур — до 72,8%, що зумовлено, зокрема, військовими діями на сході та півдні країни, де традиційно вирощують більшість зернових. Площі під плодовими та ягідними культурами скоротилися на 73,3%, овочеві культури — на 85,4%, а картопля — на 85,9%.

Єдиною культурою, яка демонструє приріст, є соняшник (+14,2%), що, ймовірно, пов'язано з високим попитом на соняшникову продукцію, зокрема олію. Це свідчить про зміщення пріоритетів у аграрному секторі на користь більш рентабельних культур та скорочення площ під менш економічно ефективними або менш затребуваними культурами.

Земельний банк України є одним із найбільших у Європі та охоплює понад 42 млн гектарів, з яких близько 70% складають сільськогосподарські угіддя [43]. Він є стратегічним ресурсом держави, що слугує основою для розвитку аграрного виробництва, експорту та забезпечення продовольчої безпеки.

Топ-10 компаній за розміром земельного банку в Україні характеризуються значними масштабами діяльності, що забезпечує їм провідні позиції в аграрному секторі:

1. **Kernel** – за розміром земельного банку найбільший агрохолдинг країни займається вирощуванням зернових культур, виробництвом соняшникової олії та експортом.

2. **UkrLandFarming** – багатопрофільна аграрна компанія, що займається вирощуванням зернових та тваринництвом, входить до числа найбільших агрохолдингів України.

3. **МХП** – вертикально інтегрована компанія, яка є провідним

виробником курятини в країні; виробництво кормів для птахівництва здійснюється заставою землі банку.

4. **Національна академія аграрних наук України** – ауковий інститут, який володіє значними земельними ресурсами, щоб проводити дослідження та експерименти в сільському господарстві.

5. **Агропросперіс** – Компанія орієнтована на малих і середніх фермерів і спеціалізується на вирощуванні зернових і олійних культур, а також на їх експорті.

6. **Астарта-Київ** – вертикально інтегрований агрохолдинг, відомий виробництвом цукру, молочної продукції та вирощуванням зернових.

7. **Континентал Фармерз Груп** – іноземна інвестиційна компанія, яка вирощує зернові, олійні та бобові культури.

8. **Epicentr Agro** – аграрний підрозділ мережі «Епіцентр К», який активно розвивається, вирощує зернові та олійні культури і впроваджує сучасну техніку.

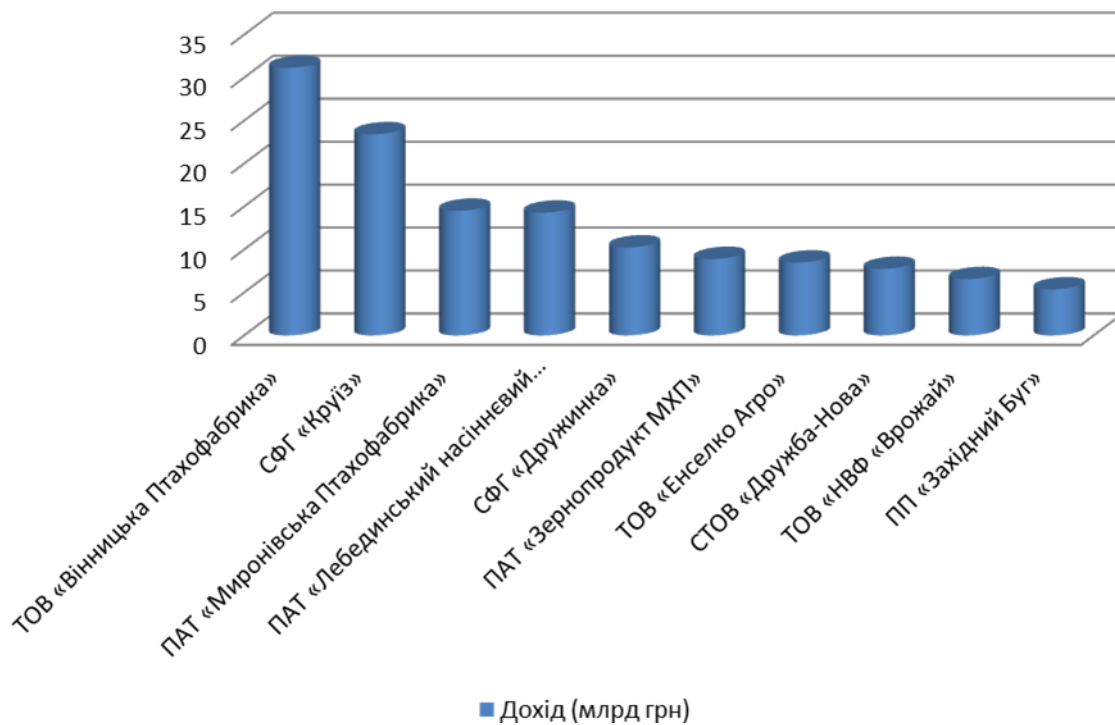
9. **Аграрні системні технології** – спеціалізується на вирощуванні зернових і олійних культур і використовує інноваційні технології виробництва.

10. **Harvest** – компанія з фокусом на зернові культури, активно інвестує у розвиток систем зрошення в південних регіонах.

Ці підприємства не тільки визначають обсяг виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, але й визначають основні тенденції в аграрному секторі шляхом впровадження інновацій, оптимізації процесів і залучення іноземних інвестицій.

Особливу увагу також слід приділити ТОП-10 компаніям аграрного сектору за обсягом доходу (рис. 2.5).

Рисунок 2.5. Доходи ТОП-10 компаній аграрного бізнесу, 2023 рік

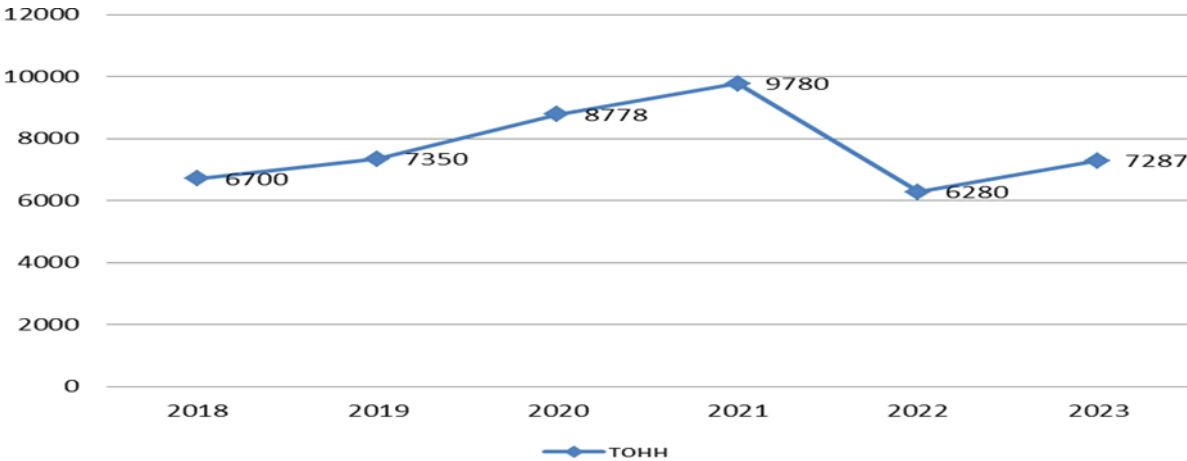

Побудовано автором на основі [43].

За даними VKURSI, у 2023 році в Україні нараховувалось 107 сільськогосподарських компаній з виоротом понад 1 млрд грн. Сукупний дохід цих підприємств склав 339 млрд грн, що перевищує показник 2022 року, коли таких компаній було 95, а їхній дохід становив 281,4 млрд грн.

Важливим фактором розвитку «зеленої економіки» є збільшення обсягів виробництва органічної продукції. Внутрішній ринок органічної продукції в Україні в 2024 році розпочав відновлення після різкого спаду 2022 року. Було реалізовано 7 257 тонн органічної продукції вітчизняного виробництва на суму 982 млн грн, що відповідає рівню 2019 року, до пандемії COVID-19 [43]. Динаміку внутрішнього ринку органічної продукції наведено на рис. 2.6.

Рисунок 2.6. Динаміка продажів на внутрішньому ринку органічної продукції

Побудовано за даними [47].

Для практики органічного землеробства застосовуються безпечні для довкілля органічні добрива. У таблиці 2.3 наведено динаміку їх внесення.

Спостерігається позитивна тенденція щодо використання органічних добрив: збільшуються обсяги їх внесення та інтенсивність на одиницю площі. Хоча загальні площі, оброблені органічними добривами, залишаються стабільними порівняно з 2015 роком, частка цих угідь у загальній структурі сільськогосподарських земель демонструє зростання.

Таблиця 2.3
Динаміка внесення органічних добрив під сільськогосподарські культури

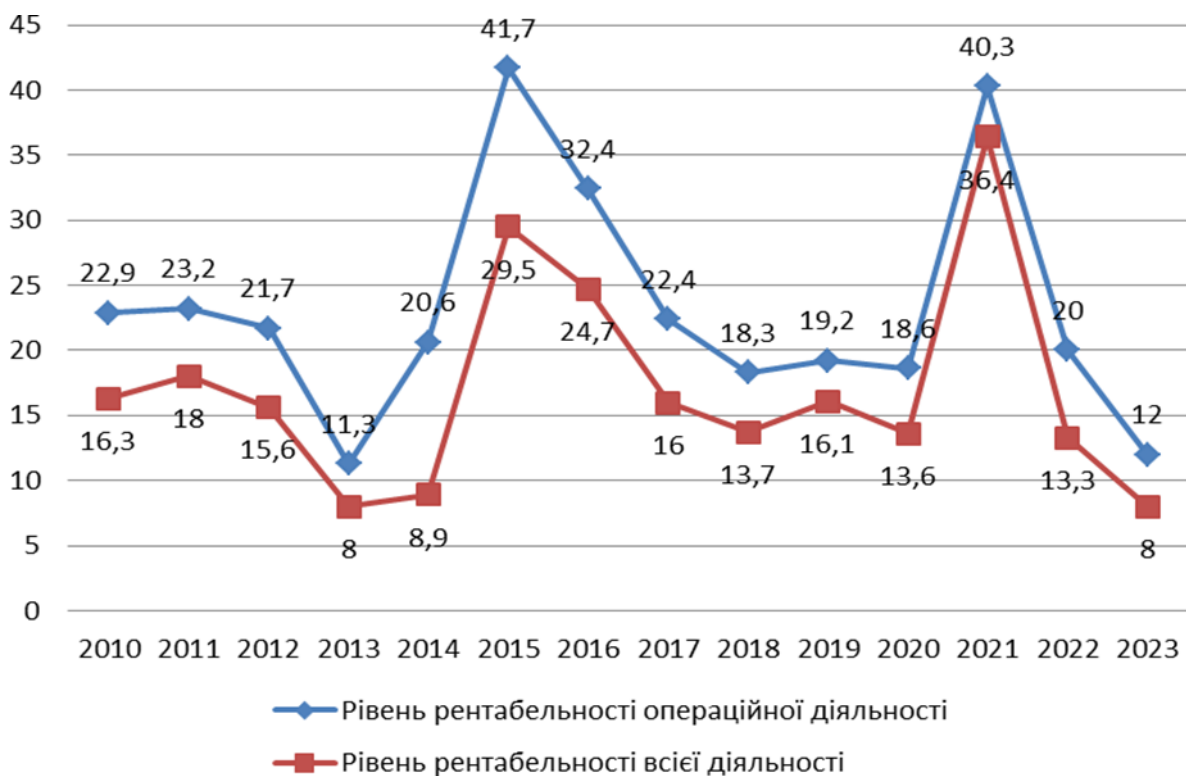
Показник	2010р.	2015р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024 р. до 2010р., %
Внесення органічних добрив, млн т	9,96	9,66	11,41	11,96	11,04	11,04	110,8
Внесення органічних добрив на одиницю площі сільськогосподарських угідь, кг / га	476,7	471,4	554,1	580,7	536,1	535,7	112,4
Площі, оброблені органічними добривами, млн га	0,4	0,4	1,0	1,0	0,7	0,7	175,0
Частка площ, оброблених органічними добривами, до загальної площі сільськогосподарських угідь, %	1,9	2,0	4,9	4,9	3,4	3,4	Більше на 1,5 пункти

Складено за даними [30]

Одним із ключових показників ефективності діяльності підприємств є рівень рентабельності, який характеризує здатність підприємства ефективно використовувати наявні ресурси та отримувати прибуток. Високий рівень рентабельності свідчить про стабільність і конкурентоспроможність підприємств, що створює можливості для інвестування у нові технології, підвищення продуктивності та покращення якості продукції.

Аналіз рентабельності операційної та загальної діяльності підприємств (рис. 2.7) показує значні коливання протягом останніх років. Так, у 2015 та 2021 роках рентабельність операційної діяльності досягла рекордних показників – 41,7 % та 40,3 % відповідно, що свідчить про високу ефективність галузі. Водночас у 2022 році цей показник знизився до 20 %, а у 2023 році – до 12 %.

Рисунок 2.7. Рівень рентабельності як операційної, так і загальної діяльності аграрних підприємств України, %, [40]

Зниження рентабельності сільського господарства в останні роки пов'язане з кількома чинниками: війна призвела до значних втрат інфраструктури та виробничих потужностей, що негативно вплинуло на обсяги виробництва та логістику; зростання цін на паливо, добрива та інші ресурси збільшило

собівартість продукції; падіння світових цін на основні сільськогосподарські культури зменшило доходи виробників.

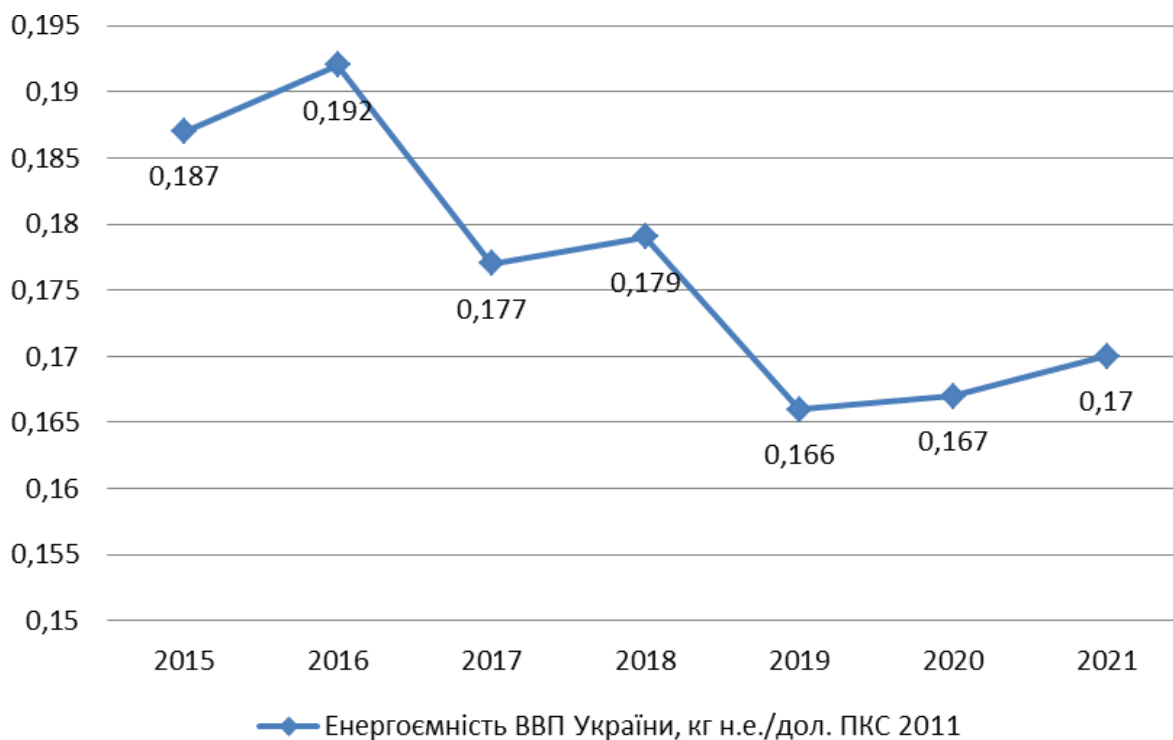
У контексті «зеленої економіки» рентабельність набуває особливої значущості, оскільки забезпечує економічну вигоду при впровадженні сталого розвитку сільського господарства. Це включає ефективне використання природних ресурсів, застосування екологічно чистих технологій та органічного землеробства. Таким чином, «зелена економіка» та рентабельність стають взаємопов'язаними, сприяючи одночасно економічній стабільності та екологічній стійкості.

2.3. Економічні та екологічні проблеми, пов'язані з впровадженням «зеленої економіки»

Перехід на відновлювані джерела енергії є ключовим аспектом формування «зеленої економіки», орієнтованої на сталий розвиток, мінімізацію негативного впливу на довкілля та ефективне використання природних ресурсів. У сучасних умовах зростання енергоспоживання та загострення екологічних проблем відновлювані джерела стають основою екологічно безпечного розвитку.

Для досягнення енергетичної незалежності та декарбонізації економіки на основі сталого розвитку та «зеленого» переходу науковці виділяють кілька основних напрямків. Ці напрямки включають підвищення енергоефективності та збереження, розвиток відновлюваних джерел енергії, розумне поводження з відходами та використання потенціалу біомаси. Інновації в аграрному секторі та в економіці в цілому стимулюються цими діями [44].

Нині енергоефективність економіки України залишається на низькому рівні, що підтверджується високою енергоємністю валового внутрішнього продукту (ВВП) (рис. 2.8). Згідно з даними UkraineInvest, енергоємність ВВП України у 2,7 рази перевищує показники Польщі та у 3,3 рази – Німеччини [47]. Водночас спостерігається поступове зниження енергоємності, що свідчить про певне підвищення енергоефективності економіки.

Рисунок

2.8.

Енергоємність

ВВП

України

[35]

Хоча енергоємність ВВП України зменшується, порівняно з європейськими країнами та іншими державами світу вона залишається високою. Це підкреслює необхідність подальших заходів для зниження енергоємності та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Енергоефективність та раціональне використання ресурсів є ключовими пріоритетами для «зеленого» енергетичного переходу України. Уряд повинен впроваджувати політику та заходи, спрямовані на підвищення енергоефективності та енергозбереження, що забезпечить покращення якості енергетичних послуг і стабільність постачання енергоресурсів.

Сільське господарство є джерелом значних викидів парникових газів і споживає великі обсяги викопного палива, що створює екологічні виклики. Це підкреслює потребу у впровадженні нових підходів для зменшення вуглецевого сліду та оптимізації енергоспоживання в аграрному секторі.

Перехід до моделі «зеленої економіки» передбачає збільшення частки відновлюваних джерел енергії у загальному енергоспоживанні. Такий крок зумовлений високою вартістю та обмеженістю традиційних джерел енергії, що призводить до постійного підвищення їх ціни.

На основі цих тенденцій доцільно проаналізувати динаміку стану енергопостачання на базі відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Енергопостачання в Україні за допомогою альтернативних видів енергії

№ з/п	Показники	2008 р.	2011 р.	2016 р.	2021 р. ¹	2021р. до 2008р., %
1	<i>Загальне постачання первинної енергії, тис. т н.е.</i>	139330	132308	90090	86363	62,0
2	<i>Гідроенергетика, тис. т н.е.</i>	872	1131	464	650	74,5
3	<i>у % до загального</i>	0,6%	0,9%	0,5%	0,8%	Більше на 0,8 п.
4	<i>Енергія біопалива та відходів, тис. т н.е.</i>	1508	1476	2102	4243	Більше в 2,8 рази
5	<i>у % до загального</i>	1,1%	1,1%	2,3%	4,9%	Більше на 3,8 п.
6	<i>Вітрова та сонячна енергія, тис. т н.е.</i>	4	4	134	794	Більше в 198,5 рази
7	<i>у % до загального</i>	0,0%	0,0%	0,1%	0,9%	Більше на 0,9 п.
8	<i>Загальне постачання енергії від ВДЕ, тис. т н.е.</i>	2384	2611	2700	5687	Більше в 2,4 рази
9	<i>Частка постачання енергії від ВДЕ, тис. т н.е.</i>	1,7%	2,0%	3,0%	6,6%	Більше на 4,9 п.

[30].

Аналіз даних таблиці показує зменшення загального постачання первинної енергії: у 2021 році воно скоротилося на 38% порівняно з 2008 роком. Це свідчить про тенденцію до оптимізації споживання енергії та впровадження енергоефективних технологій.

У структурі виробництва ВДЕ спостерігаються такі зміни:

- обсяги гідроенергетики зменшились, проте її частка в структурі зросла на 0,8 пункти;
- енергія біопалива та відходів зросла у 2,8 рази, частка у структурі збільшилась на 3,8 пункти, досягнувши 4,9%;
- вітрова та сонячна енергія зросли у 198,5 рази, частка у

структурі зросла на 0,9 пункти.

Загальне постачання енергії від ВДЕ зросло в 2,4 рази, а їхня частка у структурі піднялась з 1,7% до 6,6%, що демонструє інтенсивний розвиток відновлюваних джерел енергії.

Однак війна та російські атаки на енергетичну інфраструктуру у 2022–2023 роках завдали значних збитків. Було окуповано майже 25% встановленої потужності ВДЕ: найгірша ситуація у вітровій енергетиці (75% потужностей на території Херсонської та Запорізької областей) та у сонячній енергетиці (близько 14% потужностей на окупованих територіях).

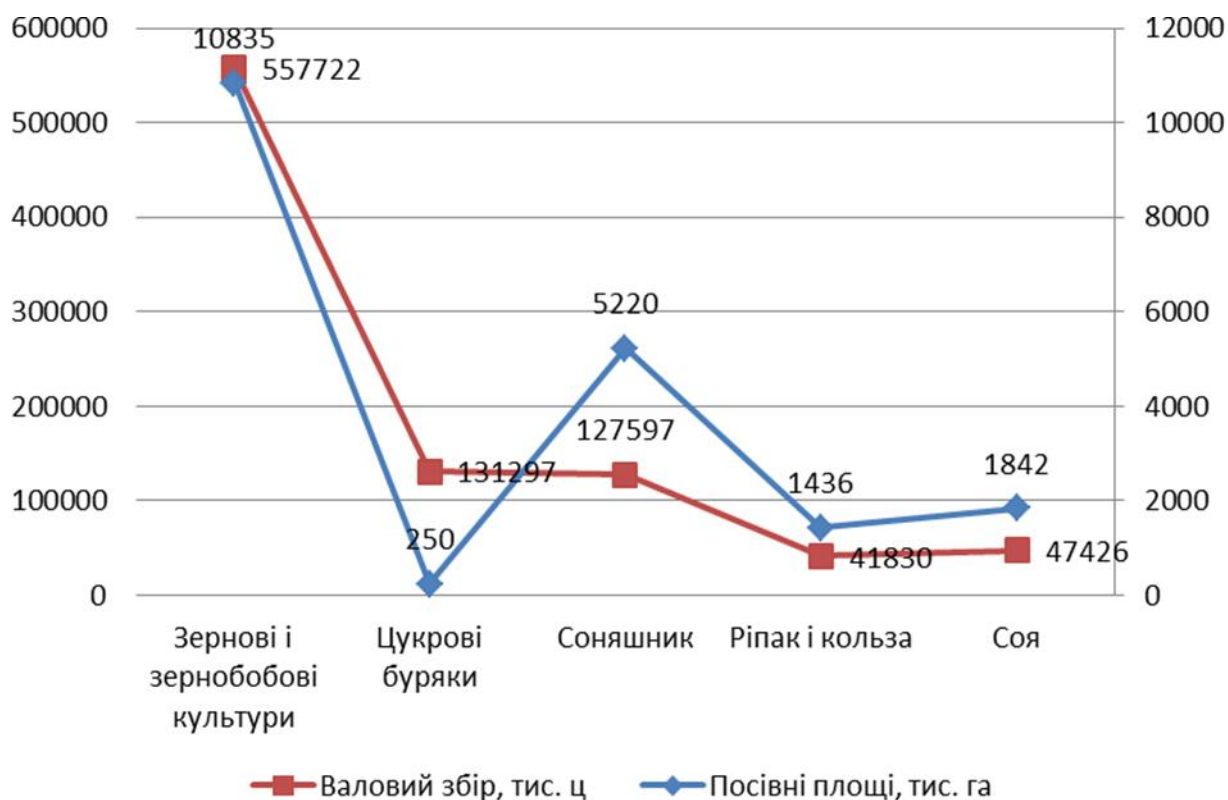
Попри це, у 2022–2023 роках введено понад 650 МВт нових потужностей ВДЕ:

- 371 МВт – сонячні електростанції,
- 179 МВт – вітрові електростанції,
- 99 МВт – біогазові установки,
- 3 МВт – малі гідроелектростанції.

Особливу увагу слід приділити розвитку біоенергетики, зокрема виробництву біогазу, біодизелю та біоетанолу, які виготовляються з продукції сільськогосподарського виробництва. Зростання інтересу до біоенергетики стимулює розширення посівних площ відповідних культур. В Україні виробляється достатньо сільськогосподарських культур, частина яких може слугувати сировиною для виробництва біопалива (рис. 2.9).

Рисунок 2.9. Площі посіву та валові збожеві культури, які можуть використовуватися як сировина для виробництва біопалива, 2023 р.

[40].

В Україні спостерігається збільшення площ посіву та валових зборів сільськогосподарських культур, придатних для виробництва біопалива, зокрема ріпаку. Проте розвиток біоенергетичного сектору обмежується економічними та регуляторними чинниками, що не дозволяє повністю реалізувати потенціал цих культур. Біоетанол виробляється з цукрових буряків і кукурудзи, тоді як ріпак є основною сировиною для виробництва біодизеля.

За даними Державної служби статистики України, площі посіву ріпаку зросли з 415 тис. га у 2016 році до 1436 тис. га у 2023 році, а валові збори цієї культури також показують позитивну динаміку, що свідчить про зростання її значущості для біодизельного виробництва. Кукурудза залишається однією з провідних культур країни, значна частина якої спрямовується на виробництво біоетанолу.

Цукрові буряки традиційно вирощуються в Україні, а їхні площі посіву та врожайність залишаються стабільними, що забезпечує сировину для виробництва біоетанолу. В Україні функціонують 22 невеликі заводи з виробництва біоетанолу, сумарна потужність яких складає близько 500 тис. м³ на рік. Що стосується біодизеля, функціонує 14 великих заводів із загальною потужністю 300

тис. т на рік, проте частина з них не працює через економічні та політичні фактори [49]. У таблиці 2.5 наведено оцінку потенціалу біоенергетичного сектору.

Таблиця 2.5

Оцінка потенціалу в біоенергетиці

Технологія	Теперішні обсяги виробництва (2022)	Потенціал піднесення 2035	Потенціал Інвестицій 2035, млрд євро	Потенціал інвестицій 2050, млрд євро (довгостроков и й сценарій)
Біометан/ біогаз	150 млн м ³ CH ₄ (біогаз) 125 тис т.н.е (біогаз)	2012 млн м ³ (біометан) 1719 тис т.н.е (біометан)	4	44
Біоетанол	81,1 тис. т (2020) 51,1 тис т.н.е (2020)	555 тис т 350 тис т.н.е	0,87	3,9
Біодизель	-	322 тис т 300 тис т.н.е	0,62	2,3
Тверда біомаса	16,2 млн т 4,2 млн т.н.е	37,1 млн т 10,1 млн т.н.е	10,3	16,4

Складено [49].

За даними UABCO, потенціал виробництва рідкого біопалива першого покоління в Україні становить 580 тис. т.н.е. біодизеля та 860 тис. т.н.е. біоетанолу щорічно [49]. Сільське господарство є важливим джерелом альтернативних видів палива, що зменшує нашу залежність від викопних енергоресурсів. Використання біомаси, тобто кукурудзяного силосу, соломи, гною та відходів рослинництва, дозволяє виробляти біогаз, біодизель, біоетанол та інші екологічно чисті енергоносії, що демонструє «зелену» ефективність сільського господарства.

Побічна продукція зернових і технічних культур має значний енергетичний потенціал, який можна використовувати як шляхом безпосереднього спалювання після підготовки, так і через перетворення на біогаз або рідке біопаливо із застосуванням сучасних технологій [50].

Деякі компанії в Україні вже використовують біомасу для виробництва енергії.

[53]:

1. **МХП Еко Енерджі** – використовує два біогазові комплекси, два з яких розташовані в Україні та один на Балканах, які переробляють відходи виробництва, зокрема послід курей, у біогаз для виробництва електроенергії та виробництва органічних добрив.
2. **Гнідавський цукровий завод** – у 2022 році розпочав переробку кукурудзи на біоетанол.
3. **ДТЕК** – реалізує проєкти з використання біомаси для теплової енергії, замінюючи природний газ у котельнях.
4. **ТОВ «Смілаенергоінвест»** – експлуатує теплоелектроцентраль на біомасі в м. Сміла, забезпечуючи теплом і електроенергією місцевих споживачів.
5. **ТОВ «Кліар Енерджі»** – будує та експлуатує біогазові станції, переробляючи аграрні відходи в енергію.
6. **Компанія «Ензим»** – виробник дріжджів, що використовує біогаз із очисних споруд для власних потреб.

Ці підприємства сприяють розвитку біоенергетики в Україні, підвищуючи енергетичну безпеку та зменшуючи залежність від викопного палива.

Сьогодні пріоритетними напрямками розвитку є:

1. Для сільського господарства перехід на використання відновлюваних джерел енергії, таких як біогаз, сонячна та вітрова енергія.
2. Впровадження технологій точного землеробства – раціональне використання добрив, води та інших ресурсів для зменшення викидів і збереження ґрунту.
3. Розвиток біоенергетики – переробка органічних відходів на екологічно чисте паливо. Біоенергетика — це процес переробки органічних відходів для виробництва екологічно чистого палива.

4. Стимулювання «зеленого» виробництва – державна підтримка фермерів, які впроваджують екологічні технології.

5. Освіта має на меті навчити працівників сільського господарства, як мінімізувати вплив на довкілля.

Поступовий перехід до сталих моделей виробництва сприятиме зменшенню негативного впливу аграрного сектору на клімат і забезпечить екологічно відповідальний розвиток сільського господарства.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЕФЕКТИВНОГО РОЗВОЮ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

3.1. Шляхи ефективного впровадження «зеленої економіки» в сільськогосподарському виробництві

Трансформація аграрного сектору України в бік «зеленої економіки» передбачає переосмислення традиційних методів виробництва, споживання та управління ресурсами з урахуванням принципів сталого розвитку. Враховуючи значний експортний потенціал аграрної сфери, масштабні руйнування інфраструктури через війну з Росією та нанесену шкоду довкіллю, постає нагальна потреба у створенні ефективного організаційно-економічного механізму.

Ратифікація у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та ЄС визначила чотири ключові цілі: сприяння миру та стабільності, дотримання спільних цінностей, координацію та гармонізацію політики в різних сферах, а також поступову інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС [52].

У 2022 році розвиток цих процесів отримав додатковий імпульс завдяки рішенням Європейського парламенту та Ради ЄС про лібералізацію торгівлі українськими товарами. Це рішення передбачало: скасування системи вхідних цін на фрукти та овочі, ліквідацію тарифних квот для сільськогосподарської продукції, припинення дії антидемпінгових мит на українські товари та відмову від застосування глобальних захисних заходів щодо них [52].

Одним із пріоритетних напрямів співпраці з ЄС є післявоєнне відновлення України, яке має базуватися на формуванні нової моделі економіки та інфраструктури, що враховує принципи сталого розвитку і мінімізує існуючі та потенційні ризики [53]. У Комюніке Єврокомісії від 18 травня 2022 року щодо підтримки та реконструкції України виділено чотири стратегічні напрями відновлення (рис. 3.1).

Рисунок 3.1. Стратегічні напрями відновлення та реконструкції України в рамках співпраці з ЄС

Побудовано на основі [43] Інтеграція в Європейський Союз і відповідність Європейському Союзу: підтримка процесу інтеграції та адаптація законодавства, правил і процедур України до вимог ЄС.

Вчені приділяють значну увагу концепції інклюзивної «зеленої» економіки (IGE), яка визначається як модель економічного розвитку, що одночасно реалізує економічні, соціальні та екологічні цілі. Така економіка сприяє зростанню

добробуту населення, забезпечує рівні можливості для всіх, підтримує соціальну інтеграцію та стале використання природних ресурсів [54].

Основними завданнями інклюзивної «зеленої» економіки є подолання таких викликів:

- зміни клімату;
- деградація природних ресурсів;
- нерівність у доступі до економічних можливостей;
- соціальна несправедливість.

Аналізуючи концептуальні засади політики «зеленої економіки», слід особливо виділити ключові положення Європейської зеленої угоди (European Green Deal) [26], яка спрямовує країни-члени ЄС на комплексні та рішучі заходи для пріоритетного захисту навколишнього середовища та боротьби зі зміною клімату.

Основні складові Європейської зеленої угоди [26]:

1. **Кліматична нейтральність до 2050 року:** зменшення викидів парникових газів на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року; перехід до економіки з низьким кліматичним впливом та циркулярної моделі виробництва.
2. **Раціональне використання природних ресурсів:** скорочення споживання ресурсів і мінімізація утворення відходів.
3. **Чиста енергетика:** перехід на відновлювані джерела енергії та підвищення енергоефективності.
4. **Охорона біорізноманіття та екосистем:** відновлення деградованих територій і збільшення площ природоохоронних зон.
5. **Сталий розвиток сільського господарства («Від ферми до виделки»):** зменшення використання пестицидів та антибіотиків, забезпечення продовольчої безпеки та збереження родючості ґрунтів.

6. **Чиста мобільність:** підтримка екологічного транспорту, розвиток громадського транспорту та електромобільності.

7. **Реформування промисловості:** інвестиції в зелені технології та зниження впливу важкої промисловості на навколишнє середовище.

8. **Захист водних ресурсів:** покращення якості води та зменшення забруднення водних об'єктів.

9. **Фінансування та інвестиції у «зелену» економіку:** залучення інвестицій через механізми Європейської зеленої угоди та нові фінансові інструменти для підтримки сталих ініціатив.

10. **Соціальна справедливість і залучення громад:** забезпечення справедливого переходу для працівників і громад, залежних від вуглецевих галузей, та активне залучення населення до вирішення екологічних питань.

Впровадження принципів «зеленої економіки» в аграрному секторі потребуватиме значних фінансових ресурсів як з боку держави, так і приватного бізнесу [55].

Цільові індикатори для оцінки впровадження «зеленої економіки» в аграрній сфері наведені в таблиці 3.1.

ЦІЛЬОВІ ІНДИКАТОРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	
Скорочення використання небезпечних пестицидів	на 50%
Скорочення використання антибіотиків у тваринництві	на 50%
Розширення частки органічного виробництва від загального виробництва	до 25%
Зменшення використання добрив	на 20%
Рекультивація земель	не менше 4,3 тис. га
Збільшення площі заліснення території	до 17%
Частка площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території країни	15,8%
Збільшення обсягів використання відновлюваних і альтернативних джерел енергії	на 55%
Зменшення викидів парникових газів	<60% обсягу у 1990 р.

Рисунок 3.3. Цільові показники для впровадження «зеленої економіки»
та ЄЗК в аграрному секторі
Складено на основі [26]

І. Скороход і Л. Горбач виділяють основні напрямки впровадження «зелених» стратегій і технологій у країнах ЄС, які сприяють переходу до екологічно сталого розвитку. Вони розглядають політичні та законодавчі ініціативи, спрямовані на скорочення викидів парникових газів, підтримку відновлюваних джерел енергії та раціональне використання ресурсів. Вони також розглядають роль Європейського Зеленого курсу як важливого інструменту для досягнення кліматичних цілей і стабільності економічної ситуації. [56].

Впровадження принципів «зеленої економіки» в аграрному секторі виступає важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та підвищення економічної ефективності галузі.

Подамо стратегічні цілі для втілення «зеленої економіки».
(Табл.3.1).

Таблиця 3.1.

Стратегічні напрями впровадження «зеленої економіки»

Стратегічні напрями впровадження «зеленої економіки»	
<i>Екологізація агровиробництва</i>	Розвиток органічного землеробства; сівозмінна та біологічні методи боротьби зі шкідниками; використання біологічно розкладних матеріалів у пакуванні продукції.
<i>Енергоефективність і ВДЕ</i>	Впровадження сонячних, вітрових, біогазових установок для забезпечення енергетичних потреб аграрних підприємств; оптимізація використання енергії через модернізацію.
<i>Збереження водних ресурсів</i>	Використання інноваційних систем зрошення (крапельне зрошення, моніторинг вологості ґрунту); рекультивация земель і очищення стічних вод

<i>Фінансові стимули, необхідні для переходу на зелену економіку</i>	Надання пільгових кредитів і субсидій на екологічно чисті проєкти; створення механізмів «зелених інвестицій» у сільське господарство.
<i>Розвиток агроінновацій</i>	Застосування цифрових технологій (GPS-навігація, дрони, системи точного землеробства); використання біотехнологій для підвищення врожайності та якості продукції.
<i>Захист екосистем і біорізноманіття</i>	Створення природоохоронних зон і буферних смуг навколо сільськогосподарських угідь; вирощування екологічно значущих культур (медоносів, багаторічних трав).
<i>Підвищення обізнаності та навчання персоналу</i>	Проведення тренінгів для фермерів щодо екологічних практик; включення принципів сталого розвитку в освітні програми аграрних університетів.
<i>Формування стійких ринків екопродукції</i>	Розвиток кластерів виробників органічної продукції; забезпечення прозорості сертифікації екологічно чистих продуктів.

Впровадження цих стратегій підвищить конкурентоспроможність аграрного сектору України на міжнародному ринку та сприятиме його включенню до світових «зелених» трендів.

Т. Харченко підкреслює значущість інтеграції принципів «зеленої економіки» в аграрну сферу, зокрема через державне регулювання та забезпечення сталого розвитку. Він наголошує на необхідності гармонізації українських політик із європейськими стандартами для ефективного екологічного управління, зменшення негативного впливу на довкілля та досягнення сталого розвитку аграрного сектору з урахуванням інноваційних підходів і екологічних вимог ЄС [57].

За словами О. Маковоз, «зелена економіка» повинна стати основою формування енергоефективних та ресурсозберігаючих виробничих систем, що

забезпечують баланс між економічним зростанням і охороною природи для майбутніх поколінь. Вона підкреслює важливість впровадження екологічно чистих технологій, раціонального використання ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище, а також інтеграції економічних, соціальних і екологічних аспектів розвитку для підвищення добробуту [58].

Таким чином, впровадження принципів «зеленої економіки» в аграрному секторі є ключовим кроком для забезпечення сталого розвитку та підвищення ефективності використання природних ресурсів.

3.2. Інструменти стимулювання інновацій та екологічно орієнтованого бізнесу

Екологічно орієнтований бізнес відіграє важливу роль у розвитку сучасної економіки, оскільки сприяє раціональному використанню ресурсів, зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпеченню сталого розвитку. Для досягнення цих цілей на різних рівнях слід впроваджувати механізми стимулювання інновацій та екологічної спрямованості бізнесу. Такі механізми можуть мати законодавчий, економічний, технологічний та соціальний характер і повинні забезпечувати баланс між економічними вигодами та дотриманням екологічних стандартів (рис. 3.5).

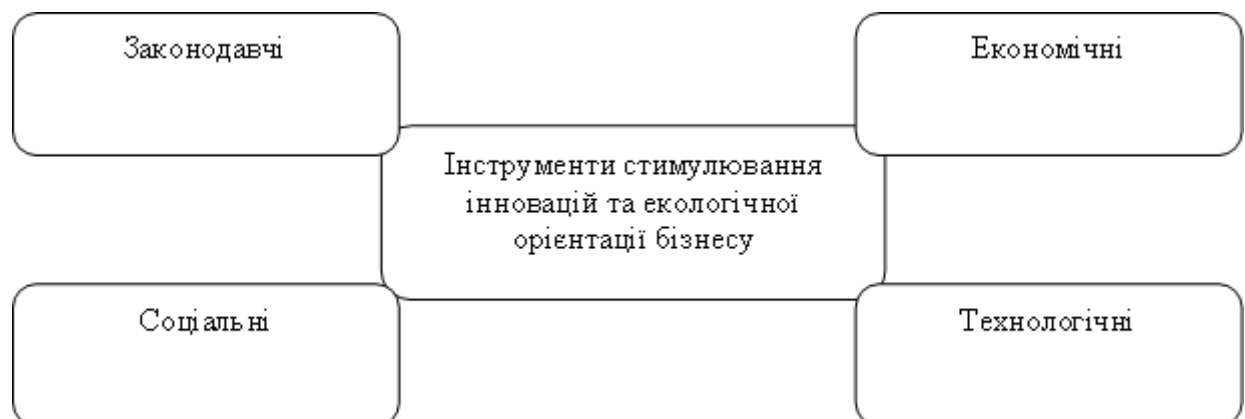

Рисунок 3.5. Інструменти стимулювання інновацій та екологічної

орієнтації бізнесу

Побудовано на основі [59, 60].

Проаналізуємо окремо кожен групу інструментів стимулювання екологічно орієнтованого бізнесу:

1. Законодавчі інструменти формують нормативну базу, яка сприяє розвитку інновацій та екологічно спрямованого бізнесу. До них належать:

- **екологічні стандарти та норми**, що визначають допустимий рівень забруднення, споживання ресурсів та інші екологічні параметри, змушуючи підприємства впроваджувати технології, що знижують негативний вплив на довкілля;
- **податкові пільги та субсидії** для компаній, які інвестують у «чисті» технології;
- **стимулювання «зелених» інвестицій**, що включає фінансові механізми (зелені облігації, екологічні фонди, державні програми) для підтримки екологічно орієнтованих проєктів;
- **нормативно-правове регулювання**, яке встановлює чіткі вимоги для інноваційних підприємств на ринку екологічно чистих продуктів і послуг.

2. Економічні інструменти допомагають підприємствам не лише ефективно використовувати ресурси, а й отримувати економічні вигоди:

- **екологічні податки та збори**, що мотивують бізнес впроваджувати чисті технології через оподаткування забруднення або використання ресурсів;
- **фінансова підтримка інновацій**, яка включає гранти, пільгові кредити та фонди розвитку інновацій для часткового відшкодування витрат на впровадження екологічних технологій;
- **пільги для бізнесу, що використовує відновлювані джерела енергії**, зокрема сонячну, вітрову, гідроенергію або біомасу, що зменшує залежність від викопних джерел та скорочує викиди парникових газів [60].

3. Технологічні інструменти забезпечують безпосереднє впровадження екологічно чистих практик:

- **чисті технології**, які знижують використання енергії, води та сировини, зменшують викиди, передбачають енергоефективні рішення та використання ВДЕ;
- **циклічні моделі виробництва**, що передбачають повторне використання ресурсів і переробку відходів у рамках принципів циркулярної економіки;
- **інноваційна упаковка**, включаючи біорозкладні, багаторазові або виготовлені із вторинних матеріалів, що зменшує забруднення.

4. Соціальні інструменти підвищують екологічну свідомість серед працівників, споживачів і підприємців:

- **освітні програми та тренінги** для підвищення обізнаності про важливість екологічних практик, включно з державними та приватними ініціативами;
- **громадські ініціативи та волонтерство**, що формують екологічну культуру та заохочують бізнес до участі у благодійних проектах;
- **залучення громадськості до екологічних рішень**, що забезпечує прозорість та підвищує ефективність екологічних ініціатив підприємств.

Слід підкреслити значення інноваційних фінансових механізмів, які спрямовані на підтримку «зелених» технологій та екологічно відповідальних практик, адже вони допомагають ефективно залучати капітал для реалізації проєктів із захисту навколишнього середовища.

За Д. Шкваруком, до таких сучасних фінансових інструментів належать: зелені облігації, зелені кредити, зелені інвестиційні фонди, стартап-акціонери, екологічні краудфандингові платформи, парковки зелених облігацій, екологічні індексні фонди та зелений інфраструктурний фонд [61].

Екологічно орієнтовані інноваційні бізнеси потребують комплексної підтримки з боку держави, приватного сектору та громадськості. Для їхнього стимулювання необхідно поєднувати законодавчі, економічні, технологічні та соціальні інструменти. Такий комплексний підхід дозволяє забезпечити сталий розвиток, мінімізувати негативний вплив виробництва на довкілля та ефективно

використовувати ресурси для майбутніх поколінь.

3.3. Мотиваційні інструменти стимулювання інновацій в екологічно-орієнтованому бізнессередовищі

«Зелена економіка» забезпечує тісну інтеграцію економічних та екологічних складових національної економіки, виступаючи ключовим механізмом сталого розвитку регіонів і країни загалом. Вона є важливим чинником економічного зростання, гарантує збереження природного капіталу та раціональне використання ресурсів.

Завдяки «зеленій економіці» формується так зване «зелене» зростання, яке, за даними ОЕСР, передбачає виявлення екологічно чистих джерел розвитку, створення нових екологічно орієнтованих галузей, робочих місць та впровадження інноваційних технологій [62].

Дослідники П. Юхименко, С. Батажок та Н. Янович наголошують, що «зелена економіка» пропонує практичні та адаптивні підходи для досягнення конкретних та вимірних результатів у сфері економіки та екології, водночас враховуючи соціальні наслідки процесу «екологізації» економічного зростання. Вони підкреслюють, що природні ресурси мають обмежений характер, тому політика «зеленої економіки» повинна передбачати їх раціональне використання та соціальну орієнтацію, зокрема на забезпечення зайнятості населення [63].

За даними МОП, перехід до «зеленої економіки» потенційно може створити від 15 до 60 мільйонів нових робочих місць [63]. На рисунку 3.6 наведено прогноз додаткових «зелених» робочих місць, які можуть з'явитися в процесі повоєнної «зеленої» відбудови.

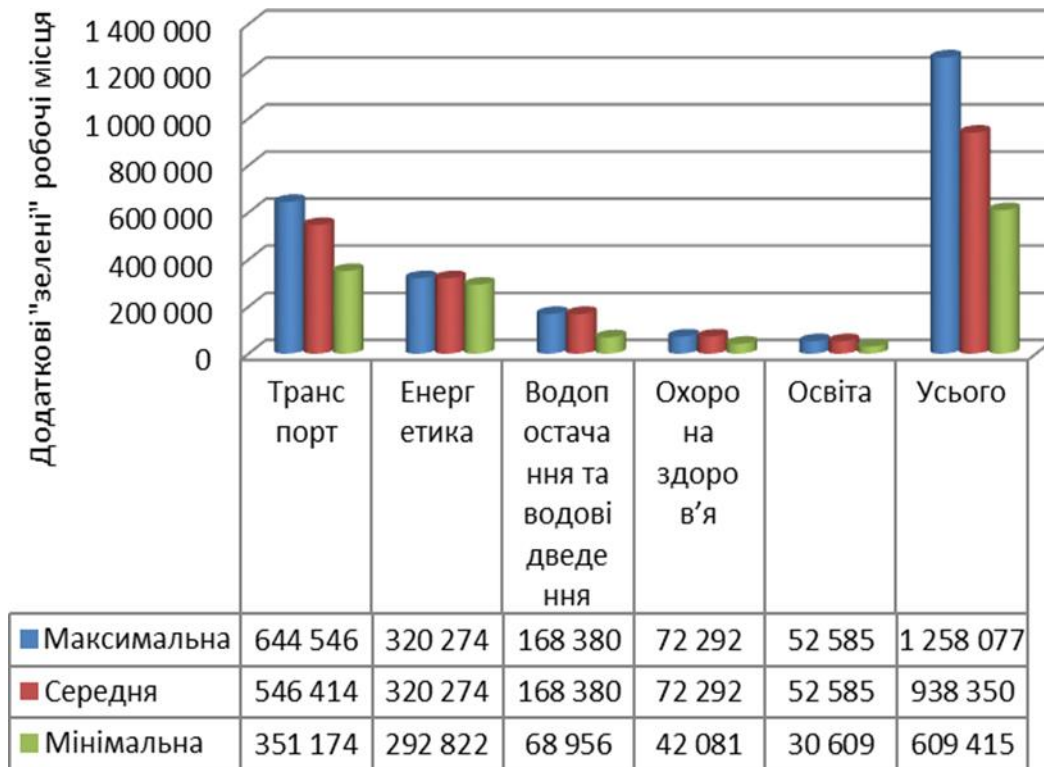

Рисунок 3.6. Прогнозна оцінка кількості додаткових «зелених» робочих місць.

Побудовано за даними [54]

«Зелене» відновлення України слід розглядати як стратегічну необхідність для забезпечення довгострокового розвитку країни. Концепція такого відновлення базується на комплексному підході, який охоплює суспільство, економіку та державне управління загалом. Повоєнна відбудова відкриває Україні можливість закласти фундамент для подальшого «зеленого» економічного зростання. Експерти [65] зазначають, що досягнення цієї мети є реальним за умови спрямування повоєнного розвитку на «зелену» трансформацію.

Цілі сталого «зеленого» розвитку встановлюють прямий зв'язок між економічними та екологічними системами, підкреслюючи необхідність переходу до «зеленої економіки», що передбачає впровадження більш стійких методів виробництва. Для ефективної інтеграції інноваційних «зелених» технологій потрібно створити відповідну інноваційну інфраструктуру [63].

У контексті глобальних екологічних викликів ключовим чинником сталого

розвитку стає застосування «зелених» технологій. Це означає інтеграцію екологічних рішень у виробничі процеси, бізнес-практики та повсякденне життя з метою мінімізації негативного впливу на довкілля. Такий підхід включає впровадження ресурсозберігаючих технологій, зниження шкідливих викидів, використання відновлюваних джерел енергії та створення умов для сталого розвитку.

На рисунку 3.6 подано схему впливу «зелених» технологій на аграрний сектор.

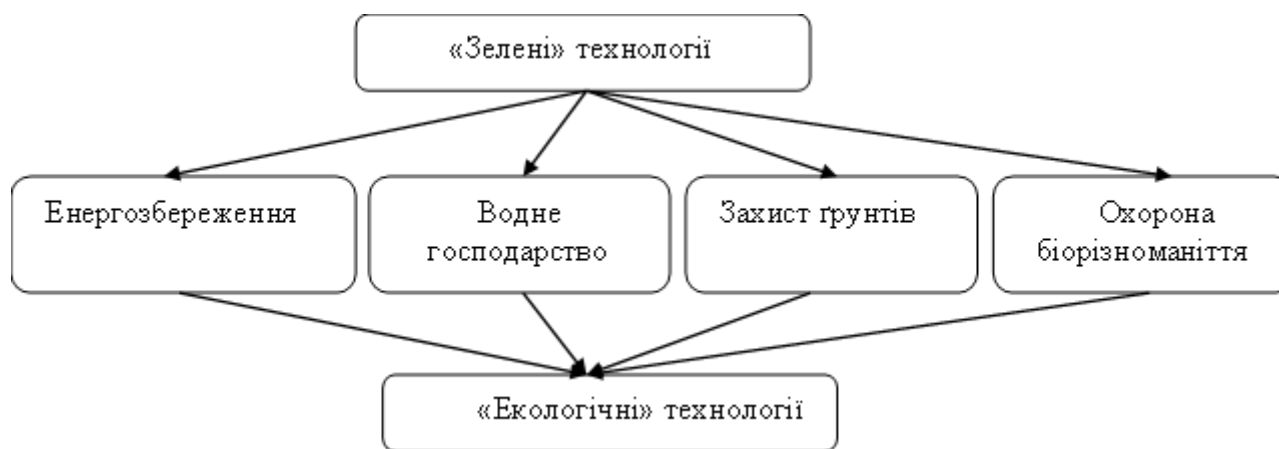

Рисунок 3.7. Вплив «зелених» технологій на сільськогосподарське виробництво

Побудовано на основі [65].

Економічна доцільність має виступати ключовим мотиватором для впровадження «зелених» технологій. На практиці їхнє застосування забезпечує вигоди як для державних структур, так і для бізнесу, що підтверджується даними, наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні переваги у використанні «зелених» технологій

Переваги для України	Переваги для підприємництва
✓ Зменшення викидів парникових газів і рівня забруднення довкілля. ✓ покращити стан повітря, води та ґрунту. ✓ Розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та біоенергетика, допомагає зменшити нашу залежність від імпорту енергоносіїв. ✓ Інвестування в екологічні проекти. ✓ Створення нових робочих місць у секторах «зеленої економіки», таких як відновлювані джерела енергії та екологічне сільське господарство. ✓ Участь у міжнародних екологічних програмах підвищує репутацію країни та сприяє кращій співпраці з іншими країнами. ✓ Покращення екології зменшує витрати на охорону здоров'я.	✓ Енергоефективні технології зменшують споживання енергії та ресурсів. ✓ Зменшення витрат на сировину шляхом оптимізації виробничих процесів. ✓ Хороший вплив на бренд компанії через те, що вона проявляє соціальну відповідальність. ✓ Вихід на ринки, спрямований на екологічно свідомі товари. ✓ Для підвищення привабливості товарів отримати сертифікати та еко-маркування. ✓ підготовки до майбутніх змін у законодавстві щодо екологічних стандартів. ✓ Інвестування в дослідження та розробку екологічно чистих технологій ✓ Підвищення ефективності виробництва.

	✓ Підвищення довіри клієнтів і покращення зв'язків із місцевими громадами.
--	--

Впровадження «зелених» технологій формує основу для довгострокового розвитку економіки з урахуванням екологічних, соціальних та економічних аспектів сталого розвитку. Водночас існують численні перешкоди для їх застосування в аграрному секторі України:

1. **Фінансові бар'єри** – високі стартові витрати на впровадження екологічно чистих технологій, придбання сучасного обладнання, розробку інноваційних виробничих процесів та систем утилізації відходів; обмежений доступ аграрних підприємств, особливо малих та середніх, до кредитування [66].

2. **Інституційні бар'єри** – недосконалість законодавства щодо стимулювання «зелених» інновацій та контролю за дотриманням екологічних стандартів; відсутність ефективних механізмів санкцій.

3. **Технологічні бар'єри** – недостатньо розвинена інфраструктура для застосування «зелених» технологій, обмежений доступ до сучасних технологій через їхню високу вартість або низьку поінформованість аграріїв [67].

4. **Освітні та інформаційні бар'єри** – низький рівень обізнаності фермерів щодо переваг і механізмів впровадження «зелених» технологій; відсутність систематичного просвітництва в сфері екологічної безпеки.

5. **Соціально-психологічні бар'єри** – стереотипи про неефективність «зелених» технологій у порівнянні з традиційними методами.

6. **Економічні та ринкові бар'єри** – нестійкий попит на екологічну продукцію через низьку купівельну спроможність споживачів; конкуренція з боку традиційних виробників; коливання цін на сировину та продукцію, що ускладнює планування інвестицій у «зелені» технології [68].

7. **Екологічні бар'єри** – деградація ґрунтів, дефіцит води, зміни клімату, недостатня адаптованість технологій до регіональних умов.

Подолання цих перешкод потребує комплексного підходу, який охоплює фінансову підтримку, модернізацію законодавства, розвиток інфраструктури, освітні програми та стимулювання попиту на екологічну продукцію.

Фінансування заходів із розвитку «зеленої економіки» може здійснюватися з державного та місцевих бюджетів, екологічних фондів, власних коштів агробізнесу та інвестицій.

Стратегічні пріоритети «зеленої економіки» спрямовані на сталу відбудову країни через інтеграцію екологічних, економічних та соціальних складових. Основними напрямками є: впровадження енергоефективних та екологічно чистих технологій, перехід на відновлювані джерела енергії, збереження природних ресурсів, зменшення викидів парникових газів, стимулювання інновацій, створення нових робочих місць у «зелених» секторах та підвищення інституційної спроможності для підтримки екологічно орієнтованих ініціатив. Такий комплексний підхід сприятиме сталому екологічному розвитку та зміцненню конкурентоспроможності економіки.

Для впровадження «зелених» ініціатив в аграрній сфері подамо SWOT-аналіз (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 SWOT-аналіз впровадження «зелених» ініціатив в аграрній сфері

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Підвищення екологічної стійкості сільськогосподарського виробництва.	1. Високі витрати, пов'язані з впровадженням нових технологій.
2. Доступ до програм підтримки як у країні, так і в інших країнах..	2. Фермери недостатньо обізнані щодо «зелених» технологій.
3. Зменшення витрат на енергоносії завдяки використанню альтернативних джерел енергії (ВДЕ).	3. Недостатнє фінансування для малих і середніх підприємств.

4. Попит на органічну продукцію зріс.	4. Недостатня інфраструктура, необхідна для сталого виробництва.
5. Зменшення вуглецевого сліду, який залишається на продукції.	5. Нестабільні політичні та економічні обставини в країні
Можливості	Загрози
1. Розширення можливостей експортування екологічно чистих товарів.	1. Встановлення конкурентоспроможності на міжнародних ринках органічної продукції.
2. Інвестиції з інших країн у «зелені» технології.	2. Зміни клімату перешкоджають виробництву.
3. Підтримка з боку держави та міжнародних організацій.	3. Економічна нестабільність і валютні ризики
4. Доступ до інновацій і покращення технологій	4. Риси недобросовісної конкуренції п'ять.
5. Підвищення обізнаності споживачів щодо продукції, яка відповідає екологічним стандартам.	5. Регуляторні перешкоди та недостатня адаптація законів.

Представлений стратегічний аналіз впровадження «зелених» ініціатив виступає ключовим інструментом для всебічної оцінки перспектив і ризиків таких заходів. Він дозволяє систематизувати сильні сторони, визначити слабкі місця, дослідити наявні можливості та врахувати потенційні загрози. Такий підхід створює надійну основу для стратегічного планування, сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, оптимізації ресурсів і мінімізації ризиків під час переходу аграрного сектору до сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. About green economy. United Nations Environment Programme: вебсайт.
URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy> (дата звернення: 2.10.2025).
2. Маковоз О. С., Передерій Т. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. Європейський вектор модернізації економіки : креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Л. Калініченко. Харків: ФОП Панов А. М., 2018. С. 159-168.
3. Боровик Ю. Т., Єлагін Ю. В., Полякова О. М. «Зелена» економіка»: сутність, принципи, перспективи для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. С. 75-83.
4. Івашура А. А. Сучасні тенденції розвитку «зеленої» економіки в умовах глобалізації та мінімалістичного руху: монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 113 с.
5. Латинін М., Біловіцька Ю. Теоретичні підходи до функціонування механізмів державної політики сталого розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Науковий вісник : Державне управління*. 2022. № 1(11). С. 74-91. DOI : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-74-91](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-74-91).

6. Зінчук Т., Паламарчук Т., Усюк Т. Діалектика розвитку «зеленої» економіки в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-86>.
7. Зварич Р., Масна О., Рівіліс І. Методологічні засади формування концепції «зеленої» економіки. *Вісник Економіки*. 2022. № 4. С. 131-144.
8. Yermakov O., Kostetska I. Environmental Challenges of The Green Economy: Case of Ukraine. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. IOP Publishing. 2022. № 1(1111). P. 012002.
9. Khoshnava S. M., Rostami R., Zin R. M., Streimikienė D., Yousefpour A., Strielkowski W., Mardani A. Aligning the criteria of green economy (GE) and sustainable development goals (SDGs) to implement sustainable development. *Sustainability*. 2019. № 11. P. 4615.
10. Сич К., Бугайчук В., Грабчук І. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-48>.
11. Мельник Н. В, Чайкін О. В. Роль зеленої економіки в умовах імплементації стратегії сталого розвитку. *International Scientific Journal “Internauka”*. Series: “Economic Sciences” <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-8>.
12. Новак У.П., Дацків С. З. Реалізація концепції «зеленої економіки»: досвід і проблеми України. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. Т.19. № 1/2. С.75-77.

13. Death C. Four discourses of the green economy in the global South. *Third World Quarterly*. 2015. Vol. 36, Issue 12. P. 2207–2224. doi: <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.106811>.
14. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. 2014. № 984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11. (дата звернення: 02.10.2025).
15. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки» : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова. Київ : НІСД, 2012. 360 с.
16. Чирнихівська А. В. «Зелена» економіка – стратегічний вектор сталого розвитку в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 921-924.
17. Гарлицька Д. А. Побудова зеленої економіки – основна складова європейської інтеграції України. *Економічна думка*. 2017. № 2(27). С. 15-19.
18. Федерація органічного руху України. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini>. (дата звернення: 07.10.2025).
19. Квач Я. П., Фірсова К. В., Борісов О. Г. «Зелена економіка» – можливості для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. 52-56
20. Ініціатива «EaP GREEN». URL: <https://unece.org/eap-green> (дата звернення: 07.10.2025).
21. Білокінна І.Д. «Зелене» зростання як модель збалансованого розвитку та її впровадження в аграрній сфері. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір». 4

- грудня 2020 р., Київ: Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 2020. С. 40-42.
22. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. COM (2019) 640 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf (дата звернення: 07.10.2025)
 23. По затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року від 04.05.2023 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.10.2025).
 24. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.10.2024).
 25. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
 26. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.10.2024).
 27. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.10.2025).
 28. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic

- growth. A report of the Working Group on Decoupling to the International Resource Panel. UNEP, 2011. URL : <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/9816;jsessionid241B5E41C09B56573EDF06192F66AAC> (last accessed : 18.10.2025).
29. Khoshnava S. M. et al. Contribution of green infrastructure to the implementation of green economy in the context of sustainable development. *Sustainable Development*. 2020. № 1(28). P. 320-342.
30. Механізм правового регулювання як комплекс юридичних засобів / Освіта.ua: URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10126/> (дата звернення : 15.10.2025).
31. Павленко О. С. Сталий розвиток агробізнесу в концепції зеленої економіки. *Підприємництво і торгівля*, 2023. №39, С. 118-123. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-14>
32. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua/Charts/Detail?lang=ukUA&id=97fde9c5-6acc-4572-8ecf-cbd3e28c1848>. (дата звернення: 20.10.2024).

33. Сайт Держстатистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 2.10.2025).
34. Продуктивність праці в сільському господарстві ЄС впала на 7% у 2023 році. <http://agroconf.org/content/produktivnist-praci-v-silskomu-gospodarstvi-ies-vpala-na-7-u-2023-roc> (дата звернення: 2.10.2025).
35. Гончарук І. В. Підприємницька діяльність з виробництва біопалива як сфера розвитку зеленого бізнесу. Економічний форум. 2013. № 4. С. 93-98.
36. ТОП агрохолдингів України 2024 року. URL: <https://economist.com.ua/top-agricultural-holdings-of-ukraine-in-2024/https://www.google.com.ua> (дата звернення: 5.10.2025).
37. Рік роботи національних стандартів та стабілізація внутрішнього органічного ринку України. URL: <https://organicinfo.ua/news/organic-market-2023> (дата звернення: 5.10.2025).
38. Органік інфо. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/domestic-market-2018-2023> (дата звернення: 5.10.2025).
39. UkraineInvest. URL: https://ukraineinvest.gov.ua/news/01-12-2023/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 2.10.2025).
40. Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання.

- Розпорядження Кабміну від 13 серпня 2024 р. № 761-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/761-2024>. (дата звернення: 8.10.2025).
- 41.Проектування вуглецево-нейтральної енергосистеми України: збільшення використання біопалива й біомаси в Україні. Європейська економічна політика ООН. URL: https://unece.org/sites/default/files/2023-08/UNECE_RES_Bio_2023_FINAL%20Final%28UA%29.pdf?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 18.10.2025).
- 42.Виробництво енергії з біомаси в Україні: технології, розвиток, перспективи / Ін-т технічної теплофізики НАН України; за ред. Г. Гелетути. Київ: Академ періодика, 2022. 373 с
- 43.Сайт Біоенергетичної асоціації України. URL: <https://uabio.org/about>. (дата звернення: 28.10.2024).
- 44.Україна та Угода про асоціацію: моніторинг виконання 2014-2022. URL:<https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine+and+the+Association+Agreement.+Implementation+Monitoring+2014-2022.pdf/6c8e5702-ab17-c8cf-a2da-c11dacb6b66b?version=1.0&t=1685631554159> (дата звернення: 18.10.2025).
- 45.Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В., Чала В.С. , Глущенко А.В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с.

46. Скороход І. С., Горбач Л. М. Розвиток зеленої економіки в країнах Європейського Союзу. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Випуск 30(69). № 2. С. 17-21.
47. Харченко Т. О. Концептуальні засади «зеленої» економіки в механізмах державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору: гармонізація політик України та ЄС. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 34 (73). № 5. 2023. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.5/14>.
48. Маковоз О. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4372/Zelena%20ekonomika%20yak%20zaporuka%20staloho%20rozvytku_Makovoz_Pereiderii_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 21.10.2025).
49. Мірошніченко В. В., Тьорло В. О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. № 1(3). С. 83-88.
50. Балуєва О. В., Кумачова А. С. Особливості комплексної державної політики розвитку «зеленої» економіки в Україні в умовах системних змін. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 24. С. 130-135.
51. Шкварук Д. Г. Інноваційні фінансові інструменти для стимулювання зелених технологій та екологічно відповідальних практик. 2024. URL:

- https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/50462/1/Upravlinnia%20rozvytkom%20sotsialno-ekonomichnykh%20system_Ch%201_%202024_390-394.pdf (дата звернення: 9.10.2025).
52. United Nations Environment Programme (UNEP). Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development. United Nations. 2020. URL: <https://sdgs.un.org/un-system-sdg-implementation/> united-nations-environment-programme-unep-24515 (дата звернення: 9.10.2025).
53. Юхименко П. І., Батажок С. Г., Янович Н.В. Перехід до «зеленої» економіки: світовий досвід та українські реалії. Економіка та управління АПК. 2023. № 2. С. 29-44.
54. Романко С. «Зелені» робочі місця: шанс для України на відновлення та розвиток. Економічна правда. 26 жовтня 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/24/705786/>
55. Principles, priorities and pathways for inclusive green economies: Economic transformation to deliver the SDGs. UN.GEC. 2020. URL: <https://www.greenecommycoalition.org/assets/reports/GECReports/Principles-priorities-pathways-inclusivegreen-economies-web.pdf> (дата звернення: 2.10.2025).
56. Петренко О. П. Зелена революція в аграрному секторі: шлях до сталого економічного розвитку. Економіка харчової промисловості Том 15, Випуск 2/2023. С.38-43.
57. Ніколюк О.В. Система забезпечення екологічної безпеки промислових підприємств в умовах сталого розвитку економіки. Економіка харчової промисловості. 2021. Т.13, вип. 3. С. 70-75. doi: 10.15673/fie.v13i3.2134.
58. Гура А. О., Гудан Т. Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2017. № 17. С. 42-51.

59. Кучер М. Імплементація Європейського «зеленого курсу» в інтересах українського аграрного сектору. URL: [https://agropolit.com/blog/458-implementatsiya-yevropeyskogo-zelenogo-kursu-v interesah-ukrayinskogo-agrarnogo-sektoru](https://agropolit.com/blog/458-implementatsiya-yevropeyskogo-zelenogo-kursu-v-interesah-ukrayinskogo-agrarnogo-sektoru) (дата звернення: 3.10.2025).